

**VAUVAN JA VANHEMPIEN VUOROVAIKUTUKSEEN VAIKUTTAVAT
TEKIJÄT VAUVAUINNISSA**

Heidi Rautajoki

Liikuntapedagogiikan
pro gradu -tutkielma
Syksy 2005
Liikuntatieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Heidi Rautajoki, Vauvan ja vanhempien vuorovaikutukseen vaikuttavat tekijät vauvauinnissa. Jyväskylän yliopisto, liikuntapedagogiikan pro gradu –tutkielma syksy 2005, 68s.

Tutkimukseni tarkoituksena oli kartoittaa vauvan ja vanhempien vuorovaikutustilanteita vauvauintituokion aikana. Tavoitteena oli löytää tekijöitä, jotka edesauttoivat hyvän vuorovaikutuksen syntymistä vauvan ja vanhempien välillä sekä löytää syitä epäonnistuneisiin vuorovaikutustilanteisiin uinnin aikana.

Tutkimukseen osallistui neljä pääkaupunkiseudun perhettä, joiden vauvat olivat 5-6 kuukauden ikäisiä. Selvitin teemahaastattelulla perheiden taustoja, sosiaalista arkea ja suhtautumista vauvauintiin sekä vauvojen persoonallisuutta. Kuvasin kaksi kunkin perheen uintituokiota. Analysoin ja luokittelin videoilta vuorovaikutukseen positiivisesti ja häiritsevästi vaikuttaneita tekijöitä.

Vuorovaikutukseen näytti vaikuttavan vanhempien taito tulkita vauvansa viestejä ja mukauttaa omaa toimintaansa vauvan tarpeiden mukaan uittamisen aikana. Niillä vanhemmilla, jotka ottivat aktiivisesti katsekontaktia vauvaansa ja tahdistivat toimintaansa vauvan kulloisenkin rytmin mukaan, ilmeni enemmän positiivisia ja intensiivisiä vuorovaikutustilanteita vauvan kanssa. Sellaiset uintiasennot, joissa katsekontakti vauvan ja vanhemman välillä syntyi ja pysyi yllä vaivattomasti, toivat hyviä vuorovaikutustilanteita. Asennot vaihtelivat vauvan iän ja kehitysvaiheen mukaan. Tärkeimmät syyt epäonnistuneisiin vuorovaikutustilanteisiin olivat hankalat uittamisasennot, vanhempien tarkkailun ja tahdistamisen puute sekä ulkoiset häiriötekijät uima-altaassa.

Tutkimuksessani löytyneistä vuorovaikutukseen vaikuttaneista asioista uintiasennot ja vauvan viestien tarkkailu ovat niitä, joihin vauvauintiohjaajat voisivat paneutua aiempaa enemmän ohjatessaan vanhempia vauvauinnissa. Tuoreet vanhemmat saattavat tarvita tukea opettellessaan kommunikoidaan vauvan kanssa onnistuneesti ja juuri vauvauintiohjaaja on kannustajan roolinsa ja osaamisensa vuoksi oivallisessa asemassa antamaan tätä tukea heille. Hyvää vuorovaikutusta edesauttavat asiat ovat pieniä, mutta tärkeitä osia vauvan ja vanhempien välisessä kommunikaatiossa.

Avainsanat: vauvauinti, vuorovaikutus, vauva, vanhemmat, katsekontakti

SISÄLLYS

1 JOHDANTO

2	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	7
2.1	Tutkimustehtävä	7
2.2	Tutkimusmenetelmät	7
2.2.1	Haastattelu	9
2.2.2	Videointi	13
2.2.3	Sisällönanalyysi	16
2.3	Tutkimusasetelma	20
2.3.1	Perhe I - Lotta	21
2.3.2	Perhe II - Jaakko	22
2.3.3	Perhe III – Tiina	22
2.3.4	Perhe IV - Veera	23
2.4	Laadullinen tutkimus vauvoja tutkittaessa	23
2.5	Eettisyys vauvatutkimuksessa	25
3	VAUVAUINTI	27
3.1	Yhteinen leikkihetki	27
3.2	Ohjaaja opastaa ja kannustaa	28
3.3	Uintiasennot	28
3.4	Lähellä vanhempia vastaanottavaisena	29
3.5	Vesi elementtinä	30
4	VAUVAN JA VANHEMPIEN VUOROVAIKUTUS	32
4.1	Vuorovaikutuksen määrittely	32
4.2	Vauvan edellytykset vuorovaikutukseen	32
4.2.1	Vauvan havaintomotorinen kehitys	34
4.2.2	Sosioemotionaalinen kehitys	40
4.2.3	Uusi ympäristö hämmentää	43
4.3	Vanhempien rooli	44
4.3.1	Vauvan viestien tulkitseminen	45
4.3.2	Tahdistaminen	45
4.3.3	Vanhempien viestit vauvalle	46
5	HYVÄÄN VUOROVAIKUTUKSEEN JOHTANEET TEKIJÄT	49
5.1	Vauvan tarkkailu ja tahdistaminen	49
5.2	Otollinen uintiasento	50
5.3	Myönteinen ja empaattinen ilmapiiri	52
6	MIKSI VUOROVAIKUTUSTILANTEET EPÄONNISTUIVAT?	53
6.1	Yksipuoliset ja hankalat uintiasennot	53
6.2	Vauhdikas tyyli	54
6.3	Tarkkailun puute	54
6.4	Häiriötekijät	56
6.5	Perustarpeiden tyydyttymättömyys	57

7 POHDINTA	58
LÄHTEET	63
LIITTEET	67
LIITE 1. Teemahaastattelurunko	
LIITE 2. Perheen perustietolomake	

1 JOHDANTO

Kiinnostuin vauvauinnista Vauva- ja perheuinnin ohjaajakurssilla, joka kuului liikunnanopettajaksi opiskeluun. Kurssilla korostettiin vauvan ehdoilla toimimista ja vauvan ilmeiden ja eleiden tulkitsemista häntä uitettaessa ja sukelluttaessa. Vanhemman ja ohjaajan tuli mukauttaa toimintansa lapsen kulloisenkin tunnetilan ja kiinnostuksen mukaisesti. Uusia asioita ei kannattanut yrittää, jos lapsi näytti väsyneeltä tai välinpitämättömältä tai jos lasta ei ollut valmistettu siihen mitä tuleman pitää.

Käytännön harjoitustunneilla eri ryhmissä ilmeni, että kaikki ohjaajat eivät suinkaan pitäneet vauvan eleiden tulkitsemista niin tärkeänä asiana kuin meille oli korostettu. Tuloksena oli hämmentäviä tilanteita vauvan reagoidessa voimakkaasti uusiin asioihin kuten esimerkiksi sukelluttamiseen. Nähtyäni kurssinvetäjämme vuorostaan ohjaavan perheitä ja havaittuani hänen taitavan 'vauvanlukutaitonsa' ja kommunikointinsa vauvan kanssa tuovan emotionaalisesti positiivisia uintitilanteita, vakuutuin hyvien vuorovaikutustaitojen tärkeydestä uinnin onnistumiseksi. Silloin tiedostin myös ensi kertaa, että uintituokioissa ohjaajalla on hyvä mahdollisuus auttaa perheen vuorovaikutusta kehittymään.

Perehdyttyäni kehityspsykologiseen kirjallisuuteen (Berndt 1997; Bowlby 1982; Maccoby 1980; Piaget 1988; Silvén, Lahti, Laine, Mc Laughlin, Vienola & Toikka 1996; Stern 1982) oivalsin, miten tärkeää lapsen ja vanhempien väliselle suhteelle on alle vuoden iässä tapahtuva vuorovaikutus. Toimiessani aiemmin lastenhoitajana en ollut ymmärtänyt, miten valtava vuorovaikutuksen opettelu määrä vanhemman ja vauvan välillä ensimmäisen ikävuoden aikana on enkä sitä, miten suuri vaikutus sillä on lapsen eheän minäkuvan syntymiselle. Oivallukseni vahvisti ajatustani hyvän vuorovaikutuksen merkityksestä.

Vuorovaikutusta vauvauinnissa on tutkittu varsin vähän. Ranskassa työskentelevä psykologi ja opettaja Daniel Zylberberg on tutkinut vauvauinnin vuorovaikutusta ja luennoinut siitä ympäri maailmaa. Tapasin hänet kansainvälisessä vauvauintiseminaarissa tammikuussa 2002 Helsingissä, jossa hän kertoi tutkimuksistaan. Minä esittelin seminaarissa oman graduni tutkimusasetelmaa. Zylberberg oli hyvin innostunut siitä, että

olin valinnut tutkimuskohteekseni juuri vuorovaikutuksen.

Keskustelimme vuorovaikutussuhteiden laadusta vauvan ja vanhempien välillä. Oma tutkimukseni syventyy vuorovaikutustilanteiden kartoittamiseen eli siihen, millaisia vuorovaikutustilanteita uinnissa syntyy ja mitä asioita tilanteiden taustalla on. Hänen tutkimuksensa käsittelevät vauvauintia vauvan luottamuksen ja turvallisen lapsi–vanhempisuhteen sekä vuorovaikutuksen kehittymisen mahdollisuuden kannalta. Hän toteaa: ”Pyrimme (vauvauinnissa) luomaan lapselle rennon ja tunnetasolla turvallisen ilmapiirin... Koska vauvauintiympäristö poikkeaa muusta jokapäiväisestä ympäristöstä, lapsen ja vanhempien väliset suhteet voivat kehittyä hyvissä olosuhteissa. Kun lapsi saa vanhempiensa huomion kokonaan ja vanhemmat voivat seurata lapsensa reaktioita ja kehittymistä uudessa tilanteessa sekä hyväksyä muutoksen omassa käsityksessään lapsen kyvyistä, perheeseen syntyy uudenlaista läheisyyttä. Nämä seikat luovat perustan vuorovaikutukselle.” (Zylberberg 2002.)

Tanskalainen Ulrika Faerch (2002) on tutkinut vauvan ja vanhemman välistä vuorovaikutusta vauvauinnissa ja tullut päätelmiin, että vauvauintitilanne luo hyvän mahdollisuuden läheiseen vuorovaikutukseen fyysisen kosketuksen vuoksi ja koska katsekontakti on jatkuvaa, kun vauvan ja vanhempien kasvot ovat samalla tasolla. Tiiviin positiivisen vuorovaikutuksen ansiosta lapsi voi tuntea olonsa turvalliseksi vesielementissä, mikä kannustaa häntä edelleen nauttimaan siitä ja haluamaan lisää vesikokemuksia. Myös Faerch esitteli Helsingin vauvauintiseminaarissa omaa tutkimustaan.

Zylberbergin ja Faerchin tutkimustulokset tukevat omaa aiempaa havaintoani siitä, että vauvauinti on perheelle oiva mahdollisuus kehittyä vuorovaikutustaidoissaan. Jotta ohjaajat voisivat tukea vanhempien vuorovaikutusta vauvan kanssa, täytyy heidän ymmärtää siihen vaikuttavia erityisesti vauvauinnissa vallitsevia tekijöitä.

Toivon tutkimukseni tulosten avulla voitavan paremmin ymmärtää vesiympäristön tarjoamaa intensiivistä vuorovaikutusmahdollisuutta perheen sisällä ja tiedostaa vauvan ja vanhempien vuorovaikutuksen tukemisen keinoja vauvauinnissa. Uskon, että tuloksista on käytännön hyötyä vauvauinnin ohjaajille.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

2.1 Tutkimustehtävä

Tutkimukseni tarkoituksena oli kartoittaa vauvan ja vanhempien välisiä vuorovaikutustilanteita uintituokion aikana. Tavoitteena oli löytää vauvauintitilanteeseen liittyviä tekijöitä, jotka tuovat hyvää vuorovaikutusta vauvan ja vanhempien välille ja havaita epäonnistuneeseen vuorovaikutukseen johtaneita seikkoja.

Hyvä vuorovaikutus tarkoittaa tässä tutkimuksessa sellaisia vauvan ja vanhemman välisiä vastavuoroisia hetkiä, joissa vauvan tunneilmaisuus tai tarkkaavaisuus selvästi kohdentui vanhempaan ja hän reagoi vanhemman kontaktiin tilanteesta riippuen esimerkiksi hymyillen, innostuen, rauhoittuen tai vanhempaa katsellen. Tällaisissa vuorovaikutuksen hetkissä näkyi usein myönteinen ilmapiiri ja hyvä katsekontakti, jonka välityksellä osapuolet saattoivat kommunikoida tehokkaasti.

Epäonnistuneet vuorovaikutustilanteet määrittelin sellaisiksi, joissa vuorovaikutus katkesi pian alettuaan, se oli heikkoa tai siinä näkyi vanhemman ymmärtämättömyys vauvan viestejä kohtaan. Kerron vuorovaikutustilanteiden määrittämis- ja analyysikriteereistä tarkemmin menetelmät -osiossa.

Oleellista tutkimukseni kannalta on se, tuleeko vauvauinnissa sellaisia luonnollisia tilanteita, joissa vuorovaikutusta pääsee erityisen hyvin muodostumaan ja millaisia nuo tilanteet ovat? Onko asioita, jotka heikentävät perheen sisäistä vuorovaikutusta vauvauinnin aikana ja joihin ohjaaja voi vaikuttaa? Voiko ohjaaja vaikuttaa näihin tilanteisiin vanhempia opastamalla; esimerkiksi suosimalla tiettyjä uittamistapoja tai ohjaamalla vanhempia vuorovaikutukseen vauvan kanssa?

2.2 Tutkimusmenetelmät

Menetelmien valinnan lähtökohtana oli, että tiesin tutkittavasta ilmiöstä hyvin vähän. Siitä ei ole aiempia tutkimuksia ja kokemukseni vauvauinnin parissa olivat antaneet vasta

joitakin tutkimattomia arkihavaintoja vuorovaikutuksesta vauvauinnissa. Tarvitsin sellaisen tutkimustavan, joka kertoisi ilmiöstä mahdollisimman paljon ja aineiston, joka olisi hyödyllinen, vaikka tutkimuskysymykseni tarkentuisikin tai muuttuisi aineiston tarkastelun aikana. Grönforsin (2001) mukaan havainnointi on perusteltu tiedonhankkimismenetelmä, jos tutkittavasta ilmiöstä tiedetään vähän tai ei mitään.

Tutkimusta aloittaessani minua kiinnosti se, minkälaisia vuorovaikutustilanteita syntyy vauvan ja vanhempien (sekä muiden ihmisten) välille vauvauinnissa ja halusin myös selvittää vauvan vuorovaikutuksen määrää kunkin uintiin osallistuvan kanssa. En ollut täysin kohdistanut tutkimuksen aihetta ja halusin videoida uinnit, jotta voisin rauhassa kehittää ajatuksia niitä katsellessani. Videointia puolsi myös se, että kiinnostuksen kohteeni oli vuorovaikutustilanteet kokonaisvaltaisesti. Tarvitsin aikaa niiden huolelliseen tarkasteluun usealta kannalta.

Vuorovaikutustilanteiden havainnointi videolta tuntui oikealta ratkaisulta monesta syystä, mutta se ei yksin mielestäni menetelmällisesti riittänyt. Miettiessäni tutkimusmenetelmiä tulin siihen tulokseen, että tulkitakseni videoita oikein ja pystyäkseeni paremmin ymmärtämään vuorovaikutustilanteiden sisältöä, minun pitäisi selvittää perheiden taustaa haastattelemalla heitä. Havainnointi voi kytkeä muita aineistonkeruumenetelmiä paremmin saatuun tietoon (Tuomi & Sarajärvi 2002, 83). Esimerkiksi juuri havainnoinnin ja haastattelun yhdistäminen on monesti hyvinkin hedelmällistä (Aarnos 2001; Grönfors 2001; Mason 2002, 86-87). Kirjallisuudesta (Tuomi & Sarajärvi 2002, 83) ilmeni osoitetun, että haastattelu usein tuo voimakkaammin esille johonkin ilmiöön tai asiaan liittyvät normit kuin normiin varsinaisesti liittyvän käyttäytymisen. Havainnointi saattaa paljastaa tämän ristiriidan ja käyttäytymisen laidan, mutta toisaalta päinvastoin myös haastattelu saattaa selventää käyttäytymistä. Tarve ymmärtää ja selventää tutkittavien käyttäytymistä olikin juuri tärkein syyni valita haastattelu tutkimusmenetelmäksi.

Yleensä menetelmät muototutuvat lopullisesti vasta kentällä, vaikka periaatteellinen päätös käytettävistä menetelmistä olisikin tehty jo ennen työn aloittamista. (Grönfors 1985, 87.) Olin valinnut tutkimusta aloittaessani aineistonkeruumenetelmät, mutta jättänyt tahallisesti analyysimenetelmät vielä valitsematta. Halusin tehdä analyysivalinnat vasta aineistoa

tarkastellessani, tutkimustehtävän tarkennuttua, koska ne olivat suoraan riippuvaisia siitä, mitä asioita videoista nousisi esiin.

2.2.1 Haastattelu

Valitsin haastattelumetodiksi teemahaastattelun, koska hain haastattelun avulla tietoa tietyistä vanhempien tavoista ja asennoitumisesta vauvaan ja uintiin. Ennen kaikkea pyrin tutustumaan perheenjäseniin ihmisinä ja kommunikoijina, jotta voisin tulkita heidän toimintaansa vauvauinnissa paremmin.

Haastatteluaineiston avulla ajattelin siis voivani paremmin ymmärtää kunkin tutkittavan persoonallista tapaa olla kontaktissa toiseen ja siten tulkita videoissa näkyviä vuorovaikutustilanteita oikein. Ajatukseni oli haastattelun avulla tutustua perheenjäseniin yksilöinä ja perheeseen toimintaympäristönä sekä vauvan sosiaaliseen arkeen. Siksi tarjouduin haastattelemaan perheitä heidän kodeissansa. Samalla sain mahdollisuuden nähdä millaisessa ympäristössä perhe elää. Grönforsin (1985, 111) mielestä haastattelupaikaksi soveltuu mikä tahansa paikka, jossa varsinkin haastateltava mutta myös haastattelija rentoutuvat riittävästi. Usein tutkijat (Hirsjärvi ja Hurme 1982, 61; Lindlof & Taylor, 2002, 185) pitävät haastateltavan kotiympäristöä suositeltavimpana.

Suunnittelin haastattelua tukevan asiarunon (liite 1), johon valitsin teemoja, jotka selvittäisivät minulle perheenjäsenten asenteita, taustoja ja persoonallisuutta. Halusin selvittää vanhempien suhtautumista vauvauintiin ja vesielementtiin, heidän ja vauvan sosiaalista arkea ja vuorovaikutustapoja sekä vauvan persoonallisuutta. Päätin pyrkiä hyvin rentoon ilmapiiriin ja luontevaan kanssakäymiseen vanhempien kanssa, jotta saisin heidät kertomaan itsestään mahdollisimman paljon. Kysymykset oli suunniteltu niin, että ne edellyttivät jonkin verran vastaajan omaa pohdintaa, mutta niihin oli helppo vastata melko ytimekkäästi. Riippuen vastauksen sisällöstä, pyrin syventämään aihetta haluamaani suuntaan lisäkysymyksillä.

Kysyin haastattelun aluksi lupaa nauhoittaa sanelukoneella. Oli tärkeää, että voin perehtyä haastattelun sisältöön ja tehdä muistiinpanoja rauhassa jälkeinpäin. Videon käyttö olisi

myös voinut olla perusteltua, koska tarkkailin haastateltavien vuorovaikutusta haastattelun aikana, mutta halusin tehdä tilanteesta mahdollisimman luontevan ja välttää ylimääräisen välineistön tuomaa jännitystä (Flick 2002, 167.), joten nauhoitin vain keskustelua.

Nauhoittamalla haastattelun muistiinpanojen kirjoittamisen sijaan voi myös keskittyä itse haastattelemiseen paremmin. (Lindlof & Taylor 2002, 187.) Jokainen haastateltava suostui nauhoitukseen.

Kerroin haastateltaville tutkivani vauvauinnin sosiaalista ympäristöä ja selvensin sitä kertomalla tarkkailevani mm. vauvan reaktiota vauvauinnin ympäristöön ja sosiaalisiin tilanteisiin sekä vuorovaikutusta ja kontaktitilanteita eri uinnin osapuolten kanssa. Sanoin mahdollisesti tarkentavani aihetta myöhemmin.

Haastattelun aluksi vanhemmat täyttivät perustietolomakkeen (liite 2), jossa kysyttiin henkilötietojen lisäksi raskausajasta sekä lapsen persoonasta ja terveydestä haastattelupäivään saakka. Tarkoituksena oli kartoittaa mahdollisia selittäviä tekijöitä lapsen kehityksessä (esimerkiksi ennenaikaisuus tai sairaus, joka olisi hidastanut kehitystä), jos videoanalyysissä löytyisi jotakin havaintomotoriikkaan tai kontaktin ottamiseen liittyvää poikkeavuutta. Halusin myös aloittaa haastattelun suuntaamalla vanhemmat ajattelemaan lastaan ennen varsinaisia kysymyksiä.

Ensimmäiset kysymykset oli tehty helpoiksi ja orientoiviksi, jotta syntyisi hyvä tunnelma heti aluksi. Grönfors (1985, 107) esittää orientoinnin näin: ”...tutkijan tehtävänä (on) luoda haastattelulle otollinen ilmapiiri. Tällaisissa tilanteissa on varsin tavallista aloittaa ns. verryttelykysymyksillä, joiden pääasiallisimpana tarkoituksena on myönteisen haastatteluilmapiirin luominen ja haastattelun mahdollisesti aiheuttaman jännityksen poistaminen.”

On makukysymys pitääkö kaikille haastateltaville esittää kaikki suunnitellut kysymykset, pitääkö kysymykset esittää tietyssä ja samassa järjestyksessä ja pitääkö sanamuotojen olla jokaisessa haastattelussa samat (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77; Eskola & Suoranta 1999, 87). Käsittelin puolistrukturoitua rakennetta melko vapaasti. Annoin aiheiden edetä luonnollisella tavalla, vaikka kysymysten järjestys silloin muuttuikin. Palasin sitten aiheen

käsiteltyäni toiseen asiarungossa aiempaan olevaan käsittelemättömään teemaan. Tämä vaatii jatkuvaa tasapainoilua asiarungon ja haastattelun kulun välillä (Flick 2002, 92) ja onnistuin siinä mielestäni hyvin. Kannustin vanhempia kertomaan lisää esittäen lisäkysymyksiä aina kun tuntui, että heillä oli kerrottavaa tai asia oli tutkimuksen kannalta mielenkiintoinen – edellyttäen tietysti että pysyimme aiheessa. Lisäkysymykset olivat tilannesidonnaisia ja vaihtelivat siis haastattelusta toiseen, mutta pääteemoihin liittyvät peruskysymykset esitin systemaattisesti jokaiselle haastateltavalle.

Pyrin pidättäytymään jatkuvasta asioiden kommentoimisesta, mutta säilyttämään luontevan keskustelun ilmapiirin, joten kerroin välillä myös omista kokemuksistani varoen ottamasta kantaa kyseessä olevaan aiheeseen ja näin vaikuttamasta vanhempien mielipiteisiin. Esitin kyllä usein yhteen vetäviä kysymyksiä tarkistaakseni, että olin ymmärtänyt oikein. Hirsjärvi ja Hurme (1982, 89) toteavatkin, että joskus tarkentavien ja myötäelävien kommenttien esittäminen voi viedä haastattelua eteenpäin, mutta on tärkeää, ettei haastattelija tuo julki omia mielipiteitään tai ohjaa kommentteillaan haastateltavien mielipiteitä.

Whyte (Grönfors 1985, 108) neuvoo haastattelijaa ”...olemaan keskeyttämättä haastateltavaa... Toisaalta kuitenkin haastatteluun tulee erilaisia keskeytyksiä. Saattaa olla tärkeää, että tutkijat oppivat keskeyttämään tyylikkäästi.” Ei-johdattelevan haastattelukoulukunnan mukaan haastattelijan tulisi keskittyä etupäässä kuuntelemaan eikä hänen pitäisi puhua muulloin kuin pyytäessään haastateltavaa tarkentamaan sanomansa. Toisaalta kun haastattelu etenee kauas varsinaisesta aiheesta se tulisi pystyä kääntämään takaisin aiheeseen puuttumalla tilanteeseen hienotunteisesti.

Haastattelut kestivät tunnista kahteen ja puoleen tuntiin riippuen siitä miten syvällisesti asioita käsiteltiin, ja ajauduttiinko keskustelussa ’sivupoluille’, tai tuliko esille asioita haastattelurungon ulkopuolelta. Grönfors (1985, 110) varoittaa haastattelun venymisestä liian pitkäksi, jottei haastateltava koe sitä väsyttävänä tai kyllästyttävänä.

Vauvaintihaastattelujen kesto tuntui minusta melko sopivalta, sillä perheet olivat poikkeuksetta kiinnostuneita kertomaan kokemuksistaan vauvauinnissa ja jakamaan tietoa itsestään ja vauvastaan. Haastattelujen aikana ei näkynyt kyllästyksen merkkejä.

Tarkkailin haastattelun aikana sekä vanhempien välisiä että vanhempien ja vauvan välisiä vuorovaikutustapoja ja tein niistä muistiinpanoja. Saatoin esimerkiksi kuvailla vanhempien tapaa (äänensävy, toistensa huomioiminen) kommunikoida keskenään pohtiessaan vastauksia kysymyksiini. Toisena esimerkkinä mainittakoon isä, joka nosti vauvan syliinsä, kun tämä itki. Tarkkailin isän reaktiota vauvan itkuun, äänensävyä, vauvakielen käyttöä ja vauvan reaktioita niihin sekä isän nopeutta reagoida vauvan viesteihin.

Käytin tekemiäni muistiinpanoja apuna analysoidessani vauvauintivideoita. Vertaamalla muistiinpanoja ja vauvan ja vanhempien reaktioita vuorovaikutustilanteissa videolla, saatoin todeta kullekin tyypillistä käyttäytymistä ja syventyä sellaisten tilanteiden kohdalla, jotka poikkesivat havainnoistani ja joihin siis kenties vaikutti jokin vauvauinnissa oleva ulkoinen tekijä.

Käyttämäni menetelmä ei perustunut millään tavalla luokitteluun tai systemaattiseen vuorovaikutustapojen tutkimiseen, mutta antoi minulle arkituntumaa siitä, mitkä asiat voisivat olla vauvauintiympäristön aiheuttamia. Vuorovaikutukselliset perusilmeet ja -eleet ovat universaaleja ja siten helposti ymmärrettävissä. Niitä tulkiten teinkin suurimman osan päätelmistäni – haastatteluseuranta oli siinä tukena. Olisin voinut käyttää systemaattisempaa menetelmää selvittäessäni perheelle tyypillisiä vuorovaikutustapoja, mutta se olisi tehnyt videon analyysistä kovin työlästä, mennyt syvemmälle aiheeseen kuin oli tarkoitus ja vienyt ehkä minua pois olennaisesta eli vauvauintitilanteen erityispiirteiden etsimisestä.

Lähestyin haastattelun yhteydessä vauvaa nähdäkseni miten hän reagoi uuteen ihmiseen. Vauvauintitilanteessa hän näkee myös toisia uimareita ja kohtaa uusia kasvoja. Riippuen siitä, miten voimakkaasti vauva ujostelee tai innostuu uusista ihmisistä, kohtaamiset saattavat vaikuttaa vauvan tunnetilaan ja sitä kautta vauvan vuorovaikutustilanteiden määrään ja laatuun vanhempien kanssa uintituokion aikana. Vauvan persoonaa käsittelevässä osassa haastattelua kysyin myös vanhempien näkemystä vauvan suhtautumisesta uusiin ihmisiin.

Välittömästi jokaisen haastattelun jälkeen kirjoitin vapaamuotoisesti muistiinpanoja siitä,

minkäläinen mielikuva minulle oli jäänyt haastattelusta ja haastateltavista. Muistiinpanojen tekeminen antoi tukea tulkitessani haastattelunauhoja, sillä saatoin verrata intuitiivisesti havaitsemiani seikkoja ja todellista keskustelua ja löytää syvempiä merkityksiä haastateltavien puheesta. Flick (2002, 169) sanoo: ”Totuuden tuottaminen tekstiin alkaa muistiinpanojen (field notes) kirjoittamisella. Tämä tuotos kuvaa tutkijan valikoivaa havaitsemista ja asian esitystapaa. Valikoivuus koskee, ei vain tutkijan pois jättämiä asioita, vaan etenkin niitä, jotka hän valitsee kirjoittaa muistiin.”

Haastattelujen jälkeen suoritin litteroinnin. Vapaamuotoisia muistiinpanoja ja litteroitua tekstiä oli yhteensä 34 sivua. Analysoin tekstejä ja koostin niistä itselleni työselosteen kirjoittamista varten yhteenvedon, jossa kuvailin kutakin perheenjäsentä haastattelussa tekemieni havaintojen pohjalta. Hyödynsin tekstejä paneutumalla kunkin perheen haastatteluaineistoon ennen heidän uintituokioiden kuvauksia, jotta minulla olisi tuoreessa muistissa, minkälaisen perheen kanssa olen tekemisissä. Palasin haastatteluteksteihin myös usein tarkistaessani tulkintojani videon analyysivaiheessa.

2.2.2 Videointi

Vauvan ja vanhemman vuorovaikutukseen vaikuttavia tekijöitä ei ole aiemmin selvitetty vauvauintiympäristössä. Ryhdyin siis tutkimaan aiemman lähinnä varhaiskasvatuksen ja kehityspsykologian alalla esiintynyttä vuorovaikutuksen tutkimuksen teoriaa ja metodologiaa. Kirjallisuudessa (esim. Pellegrini 1996; Niiranen 1999; Lyytinen & Lyytinen 1996; Cohen, Stern & Balaban 1997) esiintyi paljon tutkimuksia, joissa havainnoitiin lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta. Niissä metodina käytettiin useimmiten toiminnan suoraa havainnointia.

Olen aiemmin todennut, että koska en vielä tarkalleen tiennyt mikä asia nousisi tutkimuksessani erityiseksi kiinnostuksen kohteeksi, oli uintien videointi välttämätöntä. Etsiessäni, en löytänyt tietoa videoanalyysiä menetelmänä käyttäneistä vuorovaikutustutkimuksista. Ainoa vaihtoehtoni oli toteuttaa aineistolähtöinen analyysi. Päätelin, että jatkuva havainnointi käsin kirjaamalla ja videointi, jota käsitellään jatkuvan havainnoinnin menetelmin ovat niin lähellä toisiaan, että voisin käyttää työssäni jatkuvan

havainnoinnin teorioita ja menetelmää. Varsinkin kun tein uintituokion aikana videoinnin lisäksi muistiinpanoja kuvan ulkopuolella esiintyvistä asioista, havainnot vuorovaikutustilanteista ovat todennäköisesti näin jopa käsin kirjaamista tarkempia.

Sain kirjallisuudesta tukea menetelmävalintoihini. Niirasen (1999, 244-245) mukaan jatkuva havainnointi sopii lasten sosiaalista käyttäytymistä ja toimintaa koskeviin tutkimuksiin. Jatkuvalle havainnoinnille koottu aineisto antaa tutkijalle mahdollisuuksia: aineisto voidaan käsitellä sekä kvantitatiivisesti että kvalitatiivisesti (Niiranen 1999, 247). Aineiston monipuolinen käsittelymahdollisuus oli minulle tärkeää, koska en ollut kuvausvaiheessa vielä määritellyt analyysimenetelmiä.

Löysin myös Vastan lapsitutkimusta käsittelevää kirjallisuutta. Vasta (1979, 166-168) kertoo menetelmästä, jota hän kutsuu vapaasti suomennettuna 'käyttäytymisen virran keräykseksi' (collection of streams of behavior). Siinä lapsen käyttäytymistä tallennetaan rajoitetun mutta systemaattisesti valitun ajan ja tallennetaan havainnot mahdollisimman tarkkaan. Sen jälkeen näitä käyttäytymisen otoksia analysoidaan ja koodataan merkityksellisiksi kokonaisuuksiksi ja näitä yksiköitä sitten käytetään tutkimuksen datana. Hän näki sen olevan pätevä menetelmä havainnoida lapsen toimintoja: ”vaikka aluksi havainnointi tehdään ilman systemaattista suunnitelmaa, informaatiota havainnoidaan myöhemmin uudestaan käyttäen tiettyjä sääntöjä ja toimenpiteitä”. Tutkimukseni kulku osoittautui jälkepäin hyvin stream of behavior kaltaiseksi.

Havainnoinnista voidaan erottaa neljä osallistumisastetta: 1) Havainnointi ilman osallistumista, 2) osallistuva havainnointi, 3) osallistava havainnointi eli toimintatutkimus ja 4) piilohavainnointi. Kaksi viimeistä ovat melko harvinaisia. (Grönfors 1985, 87-88; Tuomi & Sarajärvi 2002, 84; Flick 2002, 135-136.) Päätin havainnoida ilman osallistumista, jotta en häiritsisi vauvan ja vanhempien luonnollista vuorovaikutustilannetta vauvauinnin aikana. Vaihtamalla varsinaisen havainnoinnin videointiin tutkija voi myös säilyttää paremmin etäisyyden tutkittaviin ja olla vaikuttamatta heihin (Flick 2002, 136.) Vanhemmat ja vauvauinnin ohjaaja tiedostivat tietysti läsnäoloni kuvaustilanteessa, mutta pyysin heitä toimimaan aivan kuten tavallisesti ja ”unohtamaan minut ja kameran uinnin ajaksi”. Vanhemmat näyttivätkin toimivan hyvin luonnollisella tavalla eivätkä katsoneet

paria poikkeusta lukuun ottamatta lainkaan kameran suuntaan. Koska altaalla oli paljon tapahtumia ja ääntä ja koska kuvasin uima-altaan laidalta, siis jonkin matkan päästä perheistä, näytti siltä, että osallistujat eivät juurikaan muistaneet minua ja kameraa.

Järjestin harjoittelukuvauksen yhdessä vauvauintipaikassa ennen ensimmäistä tutkimuskuvausta. Kuvasin kaksi puolen tunnin uintituokiota. Harjoittelukuvauksessa varmistuin kuvausteknisistä asioista eli mm. siitä, miten minun piti sijoittaa kamera ja kuinka liikuttelisin kameraa tuokion aikana, jotta perhe pysyisi kuvassa sekä sain viitteitä tuokioiden sisällöistä eli siitä, paljonko vuorovaikutustilanteita tuokion aikana on ja kenen kanssa vauva on vuorovaikutuksessa.

Tutkimuksessa kuvasin kunkin perheen osalta kaksi puolen tunnin vauvauintituokiota. Ensimmäinen kuvaus tehtiin, kun perheet olivat käyneet vähintään kerran (yksi perheistä) mutta korkeintaan viisi kertaa uimassa, jotta vauva ja perhe olisivat jo tottuneet uuteen tilanteeseen ja ympäristöön ja tällöin pelottavat tai ihmetyttävät uutuuden kokemukset eivät olisi enää häiritsemässä vauvan luonnollista vuorovaikutusta. Toinen kuvaus seurasi kolmesta kuuteen viikon kuluttua. Kuvausten välisen ajan merkitys oli siinä, että vauvan kehityttyä näkisin kypsymisen tuomaa mahdollista muutosta vuorovaikutuksessa ja erottaisin näin helpommin vauvan kypsyystasosta johtuvat vuorovaikutukseen vaikuttavat tekijät muista tekijöistä. Tämä osoittautui tärkeäksi, sillä vauvan edellytykset vuorovaikutukseen vaikuttivat vuorovaikutustilanteisiin luonnollisesti hyvin paljon.

Käytin kuvauksissa Sony dx digitaalivideokameraa ja 60 minuutin 8 -millimetristä videokasettia. Kamera oli sijoitettu uima-altaan laidalle niin, että kuvaan mahtui joko ryhmätilanteissa koko uintiryhmä tai lähikuvaamalla vain vanhemmat ja vauva. Kuvatessa pyrin pitämään kuvan koko ajan mahdollisimman lähellä perhettä. Tällä tavoin näin parhaiten kuvattavien ilmeet ja eleet. Kun huomio kiinnittyi johonkin perheen ulkopuoliseen asiaan, laajensin kuvaa ja yritin saada mahdollisuuksien mukaan huomion herättäneen kohteen (ohjaaja, toinen uimari tai vesilelu) myös kuvaan kuitenkin hävittämättä perhettä siitä. Se ei ollut joka tilanteessa mahdollista, jolloin kirjasin kohteen ylös vihkooni myöhempiä tulkintoja helpottamaan.

Kuvauksen aikana ja sen jälkeen kirjasin siis joitakin asioita, joita ei voisi tietää tai muistaa pelkästään videota katsomalla, ja jotka kuitenkin vaikuttivat vuorovaikutustilanteisiin. Kirjasin vihkoon esimerkiksi kuvan ulkopuolella näkyvät ihmiset, jotka kiinnittivät vauvan huomion tai vanhempien antamat kommentit vauvan viireystilasta ennen uintia. Sainkin muistiinpanoista loistavasti tukea myöhemmin videoita tulkitessani.

2.2.3 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysillä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa väljää teoreettista kehystä, joka kuvaa laadullisen aineiston käsittelyä (sekä kvalitatiivisesti että kvantitatiivisesti), ei vain yksittäistä metodia.

Varsinainen videoiden analyysi tapahtui videoeditointitiloissa vähitellen kuvausten jälkeen. Kahdeksasta uinnista muodostui yhteensä 4 tuntia analysoitavaa videomateriaalia. Kiinnostukseni kohdistuessa vauvan vuorovaikutukseen valitsin havainnoinnin otannaksi luonnollisesti henkilöotannan. Sen mukaisesti (Niiranen 1999, 244) tarkkailin aluksi kaikkia vauvaa koskevia tapahtumia koko videon ajalta. Kirjoitin lyhyesti taulukkomuotoon muistiin kaikki tapahtumat, kontaktit ja erityisesti vuorovaikutustilanteiden sisällön. Niistä muodostui yhteensä 8 sivua dataa. Sitä tutkien sain kokonais käsityksen uintituokioiden kulusta vauvan kannalta ja pystyin arvioimaan sitä, millä tavalla vuorovaikutusta ilmeni: paljonko kontaktia esiintyi, kenen kanssa ja kuinka intensiivistä, minkä sävyistä (positiivista/ neutraalia/ negatiivista) se oli ja miten tilanteet etenivät.

Huomasin pian, että vauva oli kontaktissa lähes ainoastaan (85 % ajasta) vanhempiinsa ja että kunkin vanhemman kontaktitilanteet vauvan kanssa olivat varsin erilaisia. Tässä vaiheessa tuntui tärkeältä keskittyä nimenomaan vanhemman ja vauvan vuorovaikutuksen laadun selvittelyyn ja etsiä eroja ja yhtäläisyyksiä kunkin vanhemman vuorovaikutuksesta.

Seuraavaksi katsoin videot läpi pelkistäen (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110-111) eli valiten analysoitavaksi vain vauva-vanhempi vuorovaikutustilanteet. Analysoin videolta

vanhempien kontaktiaikaa (kunkin vanhemman suhteellinen osuus) vauvan kanssa, vuorovaikutustilanteiden muodostumista edeltäviä tapahtumia sekä vuorovaikutuksen laatua ja kestoa kussakin tilanteessa. En vielä tässä vaiheessa luokitellut vuorovaikutustilanteita edeltäviä seikkoja, vaan etsin yleisellä tasolla vuorovaikutukseen liittyviä asioita, jotka näyttivät toistuvan. Käytin aikaa videoanalyysin tähän vaiheeseen noin 20 tuntia. Uintitilanteita yhä uudelleen katseltuani mieleeni alkoi nyt muodostua selkeä kuva kunkin perheen vuorovaikutustavoista ja henkilöiden ominaispiirteistä.

Vuorovaikutustilanteita analysoidessani jouduin pohtimaan objektiivisia merkkejä interaktiosta. Koska kuvasin tuokiot jonkin matkan päästä uivista perheistä altaan reunalta, ei perheen keskusteluista voinut saada selvää. Ilman kuulohavaintoja vuorovaikutustilanteista jouduin tukeutumaan täysin videolta silmin havaitsemaani tietoon. On selvää, että vuorovaikutustilanteita analysoidessani tulkintani perustuivat itselleni muodostuneeseen käsitykseen vauvoista ja vanhemmista. Tein kuitenkin johtopäätökset itselleni perustellen ja havaintoihin perustuen enkä ainoastaan intuitiivisesti, vaikka intuitiokin on tärkeä osa aineistolähtöistä analyysiä ja antoi alkusysäyksiä löydöksille aineistosta.

Valitsin tarkasti ne tekijät, jotka katsoin luotettaviksi vuorovaikutuksen merkeiksi vauvauintitilanteessa ja joihin tukeutuen tein tulkintani. Määrittelin vuorovaikutukseksi katsekontaktin lisäksi sellaiset vastavuoroiset tilanteet, joissa vauva tai vanhempi reagoi toisen signaaliin. Signaaleja olivat ääntely, kosketus tai kehon kieli. Edellytyksenä pidin, että signaali näytti olevan tarkoitettu juuri vuorovaikutuksen aloittamiseksi, ylläpitämiseksi tai katkaisemiseksi. Reaktiot näkyivät kasvojen ilmeinä sekä kehon asentoina ja liikkeinä kun vauvan tai vanhemman tunnetila kasvoi ja tarkkaavaisuus signaalin seurauksena kohdentui toiseen.

Esimerkiksi yksi vauvoista alkoi uinnin loppupuolella liikkua levottomasti ja hän äänteli itkuisena, tarttui äidin käsivarteen kädellään, käänsi kasvot kohti äitiä ja katsoi äitiä silmiin. Äiti vastasi tähän vuorovaikutuksen aloitukseen katsomalla vauvaa silmiin, kurottamalla tätä kohti, ottamalla hänet rintaa vasten ja heijaamalla hiljaa. Äidillä oli lohduttava ilme kasvoillaan ja hän jutteli vauvalle koko ajan. Katsekontakti heidän

välillään katkesi sylissä, mutta näki, että äiti oli tiiviissä yhteydessä vauvaan koskettamalla, kuuntelemalla ja puhumalla hänelle. Lapsen itku tyyntyi pian sylissä ja hän näytti helpottuneelta painautuessaan äidin olkaa vasten. Äiti vastasi tähän rutistamalla vauvaa tiiviisti rintaansa vasten. Perhe nousi pian altaasta. Äiti sanoi heidän lopettavan aikaisemmin, koska lapsi oli väsynyt.

Päädyin määrittelemään vuorovaikutuksen ilmenemisen signaalit näin, koska koin jotkut vuorovaikutustilanteet liian tulkinnanvaraisiksi enkä halunnut lähteä tekemään niistä arvaukseen perustuvia päätelmiä. Eräässäkin tilanteessa vauva oli vatsa-asennossa isän uittaessa häntä. Vauva katsoi isää silmiin, hymyili ja polskutteli innostuneena. En ollut varma isän reaktiosta: hän jutteli vauvan polskiessa, mutta en saanut selvää kohdistiko hän puheensa vauvalle vai kommentoiko hän vauvan innostusta äidille tai itsekseen. Hänen kasvonsa olivat ilmeettömät ja kehon eleet eivät muuttuneet vauvan innostuessa. Isä katseli kyllä vauvaa, mutta katsekontakti ei näyttänyt olevan kovin tiivis. En voinut varmuudella tulkita tilannetta niin, että isä vastasi vauvan kontaktin hakuun, sillä isän kehon kieli oli vaikea enkä siis nähnyt isän tunnetilan tai tarkkaavaisuuden merkittävästi kasvavan.

On helppoa selvittää uintiasennon merkitystä katsekontaktin syntymiseen, mutta vuorovaikutustilanteessa vaikuttavia tunnetekijöitä voi olla usein vaikea määritellä. Lisäksi pienen vauvan keinot ilmaista tunteitaan ovat vielä rajalliset. Huomioin siksi tutkimuksessa vain sellaiset vuorovaikutustilanteet, joissa tunnereaktion näki vauvan kasvoilta selvästi hymynä, itkuna tai muuna varmuudella tulkittavana ilmeenä. Pitäydyin siis siinä tiedossa, minkä minä ja kuka tahansa muu voi videolta omin silmin havaita. Tämä jätti kyseenalaisia tilanteita tutkimuksen ulkopuolelle ja kenties joitakin asioita jäi siksi löytämättä. Toisaalta aineisto kylläntyi kuitenkin selvästi ilman niitäkin.

Tarpeeksi nauhoja katseltuani huomasin, että yksittäisen vuorovaikutustilanteen keston ja laatuun vaikutti voimakkaasti vanhemman kyky huomioida lapsen tunnetilaa ja tarpeita. Yhden perheen vanhemmat olivat hyvin taitavia tässä ja heillä oli paljon intensiivistä kontaktia ja erittäin positiivisia hetkiä vauvan kanssa. Lisäksi huomasin, että vauvan vatsa-asento näytti estävän katsekontaktin vauvan ja vanhemman välillä lähes kokonaan. Se teki vauvan tarkkailemisen vanhemmalle vaikeaksi. Nämä havainnot herättivät kiinnostuksen

kohdentaa tutkimus nimenomaan uinnissa ilmeneviin vuorovaikutukseen vaikuttaviin tekijöihin.

Päätin ryhtyä luokittelemaan löytämiäni vuorovaikutusta edeltäviä seikkoja nähdäkseni, minkälaisia kokonaisuuksia niistä muodostuisi. Havaintojen luokittelua Miles ja Huberman (1984) (teoksessa Tuomi & Sarajärvi 2002, 109) kutsuvat klusteroinniksi eli ryhmittelyksi. Siinä yksittäiset samansisältöiset havainnot jäsennetään alaryhmiksi, jotka kuvaavat ilmiötä selvemmin. Tällaista havaintojen luokittelua voidaan kutsua myös tematisoinniksi (Tuomi & Sarajärvi 2002, 103), jota termiä itse tässä tilanteessa mieluummin käytän.

Tematisoimalla saisin aineiston sen selkeytymisen lisäksi myös tuloksina kerrottavaan muotoon (Eskola & Suoranta 1999, 180), mikä oli tärkeää, sillä en käsitellyt teemoja enää lisää, esimerkiksi abstrahoinut niitä, kuten Milesin ja Hubermanin (1984) metodissa (Tuomi & Sarajärvi 2002, 114-115) olisi tehty, vaan halusin kuvailla löydöksiäni sellaisenaan. Mielestäni se sopi tutkimustehtävääni, jonka tavoitteena oli löytää vuorovaikutukseen vaikuttavia tekijöitä, ei vielä muodostaa niistä teoriaa tai tehdä syvempää tulkintaa niiden merkityksestä vuorovaikutukseen.

Käytännössä tematisointi tapahtui tutkimalla ja jäsentämällä kirjoittamaani dataa. Käytin hyväkseni vielä tässäkin vaiheessa videoita, joista tarkastin muun muassa tietyksi teemaksi valittujen vuorovaikutustilanteiden yhtäläisyyttä vertailemalla niitä toisiinsa. Tähän vaiheeseen käytin aikaa noin 10 tuntia. Halusin varmistaa havaintojeni oikeellisuuden ennen johtopäätöksien tekemistä. Oli hyvin kiehtovaa katsella tilanteita kuin uudessa valossa teemojen löytämisen jälkeen ja saatoin istua pitkään katselemassa uintivideoita ihan vain iloitakseni löydöksistäni. Tutkimusselosteen kirjoittamista helpottaakseni kirjoitin lopuksi uintituokioiden vuorovaikutustilanteista kymmensivuisen yhteenvedon.

Koin vuorovaikutustilanteiden tulkintoja vaikeuttavana tekijänä sen, etten kuitenkaan tuntenut perheitä kovin hyvin. Vanhemmat asuivat samassa kaupungissa ja olivat lähestulkoon itseni ikäisiä, joten luulen, että ymmärsimme toisiamme tässä suhteessa hyvin. Olin kunkin perheen kanssa tekemisissä keskimäärin kahdesta neljään tuntia ja muodostin mielestäni luottamuksellisen suhteen jokaisen kanssa. Haastattelin vanhempia ja joidenkin kanssa äidyimme puhumaan hyvinkin paljon ja tutustuin heidän

ajatusmaailmaansa. En silti tuntenut voivani tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä vanhempien ja vauvan tunnetiloista vauvauinnissa enkä joidenkin vuorovaikutustilanteiden syy-seuraussuhteista, siitä, miksi kukin reagoi eri tilanteissa niin kuin reagoi. Siksi tulkinnoissa oli pysyttävä hyvin maltillisella linjalla.

Vaikeutena vuorovaikutustilanteiden tulkinnan osalta oli myös se, että analyysi tapahtui vasta haastattelujen ja kuvausten jälkeen, kun yhteys perheisiin oli jo päättynyt, joten minulla ei ollut enää mahdollisuutta saada koehenkilöiltä vastauksia mieltä askarruttaviin kysymyksiin. Kysymällä tutkittavilta itseltään mielipidettä tulkinnoistani voisin myös helposti saada vääriä vahvistuksia. Usein tutkittavat suostuvat mihin vain tulkintaan, koska eivät ole itse tulleet sitä ajatelleeksi tai se vaikuttaa kiehtovalta uutuutensa vuoksi. (Mäkelä 1992, 275.)

2.3 Tutkimusasetelma

Aluksi valitsin pääkaupunkiseudun alueelta kolme vauvauintipaikkaa ja –ohjaajaa, joiden ryhmistä valitsin tutkittavat, soitin heille ja pyysin mukaan tutkimukseen.

Kyselin ohjaajalta perheiden tietoja ja kartoitin tietojen perusteella tutkimukseeni sopivia perheitä ennen kuin soitin heille. Valitsin tutkittavat muutaman ominaisuuden perusteella, jotka pyrin vakioimaan. Lapsen iän piti olla 4-6 kk, perheen tuli olla vasta vauvauinnin aloittanut, oli tärkeää, että uinti oli alkanut suuremmista ongelmista ja molempien vanhempien tuli olla mukana uinnissa. Valittuun ikään päädyin sen vuoksi, että tuon ikäiset lapset ovat juuri päässeet kehityksessään vaiheeseen, jossa he osaavat jo olla vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa ja harjoittelevat taitoaan aktiivisesti. Sitä vanhemmilla lapsilla vierastaminen voi tuoda mukanaan tavallisesta poikkeavaa kanssakäymistä ryhmätilanteessa ja toisaalta valitsemaani nuoremmilla vauvoilla vuorovaikutuksen merkit kuten katse ja ilmeet eivät vielä näy kovin selvästi ja ovat vaikeammin tutkittavissa.

Ainoastaan yksi perhe kieltäytyi. Mukaan tulleista kuudesta perheestä kaksi oli aluksi hieman epäilevällä kannalla, mutta loput suhtautuivat heti hyvin avoimesti tutkimukseen. Ensimmäisen tapaamisen jälkeen sain epäröivätkin perheet osallistumaan ja suhtautumaan

tutkimukseen myönteisesti. Palkkioksi tutkimukseen osallistumisesta lupasin perheille molempien kuvaamieni uintien videon.

Jouduin hylkäämään kaksi aluksi mukana olleista kuudesta perheestä. Toisen perheen vauva sairastui ja oli pois uintituokioista, joten jälkimmäinen videokuvauus siirtyi kohtuuttoman kauas edellisestä. Toisen vauvan uinti ei ottanut onnistuakseen, vaan vauva itki paljon ja perhe vaihtoi uintipaikkaa. Näin jäi jäljelle neljä perhettä kahden vauvauintipaikan yhteensä kolmesta eri ryhmästä.

Neljästä vauvasta yhdellä oli sisaruksia ja vanhemmilla oli omakohtaista kokemusta vauvauinnista. Loput kolme vauvaa olivat esikoisia ja vanhemmat ensimmäistä kertaa vauvauinnissa mukana. Mielestäni oli tutkimuksen kannalta mielenkiintoinen poikkeus, että esikoisten joukossa oli yksi perheen nuorimmainen ja halusinkin havainnoida oliko kuopuksen ja esikoisten vuorovaikutussuhteella vanhempiinsa jotakin eroa. Kuopus oli kuitenkin myös iältään tutkimukseni nuorin vauva ja motoriselta kehitykseltään jonkin verran varhaisemmassa vaiheessa kuin muut, mikä lopulta hankaloitti vertailujen tekemistä.

Uintipaikat valitsin sen perusteella, että ne olivat kaikki samanlaisia pieniä allastiloja ja siten ulkoisilta tekijöiltään (lämpö, melu, kaiku, valo) melko lähellä toisiaan. Lisäksi ne olivat kohtuullisen kulkumatkan päässä, joten saatoin olettaa tutkimusjärjestelyjen sujuvan, vaikka opiskelin ja kävin työssä tutkimukseni ohessa.

Haastattelut ja videokuvaukset suoritettiin kahdessa jaksossa. Ensimmäiset kaksi perhettä marras-joulukuun 2001 aikana ja toiset kaksi toukokuussa 2002. Tekstissä mainitut vauvojen nimet on muutettu.

2.3.1 Perhe I - Lotta

Lotta on perheen esikoinen. Molemmat vanhemmat (31 v) olivat kotona lapsen kanssa. Perheen isä opiskeli. He vaikuttivat tyytyväisiltä ja omistautuneilta vanhemmuuteen. Vauvauinti oli alkanut heidän mielestään hyvin ja Lotta piti siitä kovasti.

Vanhempien kontakti vauvaan oli haastattelun yhteydessä varsin positiivista ja intensiivistä. He reagoivat vauvan ääntelyyn ja vuorovaikutuksen hakemiseen aktiivisesti. Lotta on heidän mielestään luonteeltaan rauhallinen ja kärsivällinen, perustyytyväinen vauva, mutta joskus pippurinen ja vaativakin. Hän suhtautuu vieraisiin reippaasti ja menee syliinkin. Vanhempien mielestä vauva sopeutuu nopeasti uusiin tilanteisiin ja ihmisiin.

2.3.2 Perhe II - Jaakko

Jaakko on perheen kolmas lapsi. Hänellä on 7- ja 9-vuotiaat sisarukset. Jokainen lapsista on ollut aikanaan vauvauinnissa. Vanhemmat (32 ja 33v) kokivat uinnin olevan nyt tavoitteellisempaa ja paremmin ohjattua kuin ennen.

Perhe on aktiivinen ja tekee paljon asioita yhdessä. Heillä käy paljon vieraita ja lasten kavereita ja Jaakko on tottunut uusiin ihmisiin. Tämä perhe poikkesi muista perheistä sillä mielenkiintoisella tavalla, että Jaakon syntymä kolmanneksi lapseksi ei luultavasti ole muuttanut vanhempien arkea niin dramaattisesti kuin esikoisten perheissä. Vanhempien suhtautuminen vauvaan oli luontevaa, lähes arkista.

Vanhempien vuorovaikutus lapsen kanssa vaikutti rennolta. Vauva oli hyvin rauhallinen, haastattelun aikana vähän unelias. Vanhempien mukaan hän on erittäin tyytyväinen ja sopeutuvainen vauva, joka itkee vain harvoin.

2.3.3 Perhe III – Tiina

Tiina on perheen ensimmäinen lapsi. Hän on vanhempien (32 ja 31v) mielestä utelias ja kiinnostunut vauva, mutta aluksi tarkkaileva kohdatessaan uusia ihmisiä ja tilanteita. Molempien vanhempien vuorovaikutus vauvan kanssa oli haastattelussa innostunutta ja aktiivista mutta rauhallista.

Vanhemmat olivat muuttaneet pääkaupunkiseudulle 4 vuotta aiemmin. He toivovat voivansa muuttaa lähemmäs maaseutua lapsen kasvaessa. Heillä on kotikeskeinen elämäntyyli eikä vieraita käy kovin usein, koska ystävät ja sukulaiset asuvat kaukana. He

olivat avoimia minua kohtaan – isä oli puheliaampi, äiti ujompi.

2.3.4 Perhe IV - Veera

Veera on myös perheen esikoinen. Veeran koti ja vanhemmat (25v) vaikuttivat rennoilta ja meneviltä. Vanhemmat kertoivat kyläilevänsä paljon ja kotona käy usein vieraita. Kotona ei tule vietettyä monta iltaa viikossa. Isän ja äidin keskustelussa käväisee tämän tästä kommunikaatioon ja kontaktiin liittyviä sanoja. He haluavat kasvattaa Veerasta sosiaalisen niin kuin itsekin kokevat olevansa. He olivat minua kohtaan hyvin avoimia ja puheliaita.

Vanhempien mielestä Veera on aktiivinen, utelias ja 'puheliias' vauva, joka kaipaa ja vaatii seuraa koko ajan. Hänellä on kiivas temperamentti, mikä näkyy esim. ruokailutilanteissa kärsimättömyytenä. Veera katselee ympärilleen paljon ja on ottanut katsekontaktia aktiivisesti kahden kuukauden ikäisestä lähtien.

2.4 Laadullinen tutkimus vauvoja tutkittaessa

Tutkimuksessani mielenkiinto kohdistuu kahden ihmisen väliseen vuorovaikutukseen vaikuttaviin tekijöihin, joten on selvää, että joudutaan huomioimaan kunkin henkilön yksilöllisiä piirteitä tilanteita tulkittaessa. Tällöin noita ainutlaatuisia tilanteita voidaan selittää kvalitatiivisen tiedon avulla monipuolisemmin kuin pelkästään tilastollisin faktoin.

Jokaisella tutkimukseni perheellä oli selvästi omanlainen tunnelmansa ja vanhempien tavat olla vuorovaikutuksessa toisiinsa ja vauvaan olivat persoonallisia. Oli mielenkiintoista huomata, että jo pienten vauvojen persoonista löytyi paljon eroja, kun niitä huolella tarkasteli. Esimerkiksi kaksi tutkimukseni vauvaa, joiden temperamentit olivat erilaiset – Jaakko, joka on vanhempien mukaan rauhallinen ja ”hitaasti syttyvä” sekä Veera, joka on vilkas ja vaativa – saattoivat reagoida samanlaisissa tilanteissa hyvin eri tavoin ja eri intensiteetillä. Vauhdikasta hyppytystä säikähtänyt Jaakko reagoi säikähdykseen moro – refleksillä ja sulkemalla silmänsä. Isä ei huomannut tätä. Kun isä jatkoi hyppytystä, vauva pysyi hiljaa, mutta vaikutti säikähtäneeltä. Veera taas parahti raikuvaan itkuun heti säikähdettyään, jonka seurauksena isä otti hänet välittömästi syliinsä. Tarkemmin tilanteita

tarkastellen ja vertaillen säikähdysten syy oli sama uittajan liian vauhdikas hyppytytys, vaikka vauvojen ja vanhempien reaktiot olivat hyvin erilaiset. Ottamalla huomioon vauvan persoonan, pystyin siis tulkitsemaan hänen reaktioitansa ja ymmärtämään tilannetta edeltävien tekijöiden merkitystä paremmin.

Tällaista laadullisen tutkimuksen mahdollisuutta yksilöllisyyden huomioimiseen Alasuutari (1999) kuvaa termein ilmaisullinen rikkaus, monitasoisuus ja kompleksisuus. Grönforsin (1985) mukaan laadullisten menetelmien etuja ovat juuri mahdollisuus päästä tutkimuksessa pintaa syvemmälle, tutkittavien inhimillisten ominaisuuksien esiin pääseminen ja että asioiden yksilöllisyys ja monitahoisuus ei huku yleistyksien alle.

Tilastollisessa tutkimuksessa pyritään objektiivisuuteen, tulosten riippumattomuuteen niiden kerääjästä. Kvalitatiivisin menetelmin kerätty tieto on kuitenkin aina subjektiivista, koska tutkija itse on tärkein tutkimusväline (Grönfors 1985, 14). Olemalla suorassa kontaktissa vanhempiin, haastatteleamalla heitä, tutustumalla vauvoihin ja tarkkailemalla vauvan ja vanhempien välisiä yhdessäolotilanteita myös uinnin ulkopuolella, saatoinkin muodostaa jonkinlaisen kuvan heidän luonteestaan, tavoistaan ja keskinäisistä suhteistaan.

Aineiston analyysin luotettavuutta arvioitaessa tärkeäksi muodostuva analyysin toistettavuus perustuu tutkimuksessani analyysimenetelmien huolelliseen selostukseen menetelmäosiossa. Toistettavuus tarkoittaa, että aineiston tulkintasäännöt on esitetty niin yksiselitteisesti, että toinen tutkija niitä soveltamalla päätyy samoihin tuloksiin.

Toinen tutkimuksen luotettavuuden mittari, arvioitavuus, tarkoittaa, että lukija kykenee seuraamaan tutkijan päättelyä ja näin hänelle annetaan edellytykset hyväksyä tutkijan tulkinat tai riitauttaa ne. (Mäkelä 1992, 53.) Hyvään analyysin arvioitavuuteen pyrin kuvaamalla tutkimusympäristöä, perheitä ja vuorovaikutustapahtumia huolellisesti ja kertomalla vuorovaikutukseen vaikuttaneista seikoista mahdollisimman tarkasti.

Tein aineistoanalyysin vain itse enkä pyytänyt toista analysoijaa varmistamaan havaintojen luotettavuutta. Tämä voidaan tulkita validiteetin puutteeksi. Nyt jälkeenpäin ajatellen tekisin kenties toisin ja pyytäisin jotakuta itseni lisäksi analysoimaan aineistoa. Sen lisäksi,

että se lisää validiteettia, voisi olla mielenkiintoista ja antaa tutkimukselle lisäarvoa kuulla toisenkin tutkijan näkemys havaitsemistani asioista.

2.5 Eettisyys vauvatutkimuksessa

Lasten tutkimiseen kuuluu omia erityiskysymyksiä tutkimusten ongelmanasettelusta, tutkimusmetodiikasta ja havaintojen tulkinnasta. Vauvatutkimus vaatii tutkijalta huolellista eettisyyden pohdintaa, sillä niin pienet ihmiset ovat täysin kyvyttömiä puolustamaan omia oikeuksiaan. Omassa tutkimuksessani oleellisimmiksi pohdittaviksi kysymyksiksi nousivat:

- miksi tutkimus kannattaa tehdä,
- mitä haittoja tai vaivaa tutkimuksesta on vauvalle ja mitä hyötyä siitä on,
- mitä tutkimuksesta kerrotaan vanhemmille ja ketä muita siitä informoidaan ja
- miten vauvan ja vanhempien anonymiteetti aiotaan suojata ja luottamuksellisuus turvata? (Ruoppila, Hujala, Karila, Kinos, Niiranen & Ojala 1999, 28-29; Vasta 1979, 188-191).

Mielestäni tutkimus oli tarpeellinen, sillä tutkimisen tarve on herännyt käytännön ongelmatilanteista vauvauinnissa ja tuloksista voi olla tulevaisuudessa todellista apua ohjaajille ja heidän kauttaan vauvauinnissa käyville perheille. Pyrin suunnittelemaan tutkimuksen niin, että aineiston keräys tapahtuisi mahdollisimman luonnollisissa olosuhteissa. Sen ansiosta se häiritsi lapsen normaalia rytmiä ja kokemusmaailmaa mahdollisimman vähän. Itse tutkimuksesta en nähnyt olevan muuta hyötyä tutkittaville perheille kuin, että annoin jokaiselle kiitokseksi kuvaamani uintien videot. Siitä he olivat kuitenkin kiitollisia ja se motivoi heitä osallistumaan.

Tutkimuksen aiheesta kertominen oli vaikea tehtävä. Pohdin pitkään miten ilmaisisin tutkimustehtävän tutkittaville, sillä aiheen lopullinen muoto oli itsellenikin tutkimuksen alussa vielä hieman epäselvä. En voinut sanoa, että tulisin tutkimaan nimenomaan perheen vuorovaikutusta, sillä tiesin ensiksikin, että aiheeni tulisi kenties muuttumaan jonkin verran, joten en halunnut kertoa sellaista, mikä ei loppujen lopuksi kenties pitäisikään paikkansa, ja toiseksi perheen sisäisestä vuorovaikutuksesta puhuminen olisi

todennäköisesti vaikuttanut jollakin tavalla vanhempien vuorovaikutuskäyttäytymiseen ja siten vääristänyt tutkimustuloksia.

Mielestäni valitsin eettisesti hyväksyttävän tavan, kun ilmaisin vuorovaikutuksen laajempaan käsitteeseen (vauvauinnin sosiaalinen ympäristö). Tämän kerroin tarkoittavan tutkimuksessani vauvan reaktiota vauvauinnin ympäristöön ja sosiaalisiin tilanteisiin sekä vuorovaikutusta ja kontaktitilanteita eri uinnin osapuolten kanssa. Kerroin siis vuorovaikutuksen olevan yksi monista kiinnostuksen kohteista tässä kontekstissa. Näin sanomalla odotin, että vanhemmat eivät keskittyisi niin paljon omaan vuorovaikutukseensa, vaan toimisivat luonnollisesti, mikä tutkimuksen kannalta oli erittäin tärkeää. Vanhemmille tuli myös selväksi, että oletin tutkimusaiheen muuttuvan aiheeseen perehtymisen myötä ja kohdentuvan johonkin tiettyyn asiaan näistä osa-alueista.

Perheiden anonymiteetin suojaksi vaihdoin tutkittavien vauvojen nimet sekä vältin kuvailemasta perheiden asuinseutua, taustoja ja persoonia kovin tarkkaan, niin että heitä ei voisi ulkopuolinen tunnistaa.

3 VAUVAUINTI

Vauvauinti on perheelle monin tavoin otollinen tilaisuus harjoitella vauvan kanssa kommunikointia. Suurin osa perheistä kokee vauvauintituokiot mukavina, koska vesielementti tuntuu vauvasta turvalliselta ja hän nauttii lämmitetyssä vedessä köllöttelystä. Kun vauva viihtyy, viihtyvät myös vanhemmat. Vedessä isä ja äiti joutuvat kannattelemaan lastaan joka hetki, joten kontakti on luonnostaan tiivistä koko tuokion ajan jo ihokosketuksen ansiosta.

Uimahalliympäristö sekä uinnin aikana tehtävät liikkeet ovat vauvalle kuitenkin uusia ja hämmästyttävät, jopa joskus pelottavat vauvaa aluksi. Pitäessään huolta vauvan sopeutumisesta uuteen ympäristöön vanhemmat automaattisesti tarkkailevat tätä tavallista enemmän ja pyrkivät lukemaan vauvan tunteita ja mielenliikkeitä. Näin jo pelkkä altaassa olo voi edesauttaa kontaktia vanhempien ja vauvan välillä.

3.1 Yhteinen leikkihetki

Suomessa vauvauinti määritellään vauvan ja perheen yhteiseksi leikkihetkeksi puhtaassa ja lämmitetyssä vedessä koulutetun ohjaajan valvomana. Tavoitteena pidetään lapsen kasvattamista veden ystäväksi niin, että toiminta on iloista ja se kannustaa sosiaaliseen vuorovaikutukseen sekä perheen sisällä että myös muiden vauvauintia harrastavien perheiden kanssa. (Suomen uima- ja hengenpelastusliitto 2003; Sääkslahti & Numminen 1997, 7.)

Kaikki tutkimukseni vanhemmat pitivät vauvauintia nimenomaan hauskana perheen yhteisenä hetkenä. Vauvan viihtyminen uinnissa koettiin tärkeäksi. Vauvan 'oppiminen veden ystäväksi' oli myös asia, jonka vanhemmat usein mainitsivat positiivisena seikkana. Tästä voidaan päätellä, että jokaisen tutkimuksen perheen asenteelliset lähtökohdat olivat hyvin vauvakeskeiset. Kukaan vanhemmista ei kokenut, että uimatuokioissa olisi tarvinnut 'suorittaa', joten he toteuttivat uintia omista lähtökohdistaan. Tämä vahvistaa tuntemustani siitä, että perheiden vuorovaikutus uinneissa oli hyvin luonnollista ja heijasti vanhempien

omia arvoja ja suhtautumista lapseensa.

3.2 Ohjaaja opastaa ja kannustaa

Vauvauintiohjaajan rooli on opastaa vanhempia uittamaan lastaan sekä varmistaa turvallinen uintituokio valvomalla toimintaa ja sääntöjen noudattamista. Hänen tulee kannustaa vanhempia antamalla positiivista ja rakentavaa palautetta. Tämän lisäksi hän ohjaa ryhmälle vesileikkejä sekä antaa vinkkejä vauvan aktivoimiseen altaassa. (Sääkslahti 2001.)

Käytännössä ohjaaja ohjaa ensimmäisillä uintikerroilla ryhmää enemmän yhteisesti ja myöhemmin kutakin perhettä erikseen. Yhteiseen opastukseen ja leikkeihin käytetty aika vaihtelee ohjaajasta riippuen karkeasti arvioituna muutamasta minuutista viiteentoista minuuttiin yhden puolen tunnin mittaisen tuokion aikana. Perhettä kohden annettava henkilökohtainen opastus jää usein vain pariin minuuttiin tuokiota kohden. Joskus ohjaaja ei ehdi opastaa jokaista perhettä tuokion aikana.

Perheiltä edellytetään siis oma-aloitteisuutta ja aktiivisuutta, sillä opastus jää ajallisesti melko vähäiseksi. Hyvä ohjaaja varmistaa, että vanhemmat ymmärtävät ja osaavat perusasiat ja on saatavilla kun vanhemmat tarvitsevat tukea vauvan uittamiseen liittyvissä asioissa. Jotkut tutkimukseni perheet kokivat, että opastusta olisi saanut olla enemmän, mutta olivat yleisesti ottaen hyvin tyytyväisiä ohjaajien toimintaan.

3.3 Uintiasennot

Uinnin etenemisen kannalta on tärkeää, että vanhemmat löytävät heille sopivat uittamisen perusotteet, joita harjoitellaan eri uintiasennoissa. Uintiasentoja ovat pystyasento, selkäasento, vatsa-asento ja kylkiasento. Näistä kaikista on erilaisia otteiden muunnelmia ja niissä voidaan tehdä monenlaisia asioita – kellua, uida, kiemurrella, keinua, pyöriä tai hyppiä. Vauvaa voidaan myös pitää sylissä katse vanhempaa kohti tai pois päin. Rauhoittumiseen tarkoitetuissa leikeissä ja uinnin aikanakin käytetään usein lepäilyasentoa, jossa vauva kelluu selällään pää vanhemman olkaa vasten nojaten. (Sääkslahti 2001.)

3.4 Lähellä vanhempia vastaanottavaisena

Vauvauinnissa vauva on lähes koko ajan ihokontaktissa vanhempiinsa erilaisten otteiden välityksellä. Vanhempien ja vauvan yhdessäolo on hyvin intensiivistä ja tiivistä vauvauintituokion aikana jo siitä syystä, että vauva ei pärjää vedessä hetkeäkään ilman tukea ja kannattelua. Vanhempien onkin tärkeää saada tunne, että vauva pysyy turvallisesti otteessa. (Sääkslahti & Numminen 1997, 34.)

Kaksi äitiä sanoi jännittäneensä uintien aluksi hieman sitä, pysyykö vauva otteessa ja hörppääkö hän vettä uittaessa. Ainoastaan Tiinan ensimmäisessä kuvauksessa, joka oli perheen toinen uintikerta, näkyi äidin jännittäminen ja Tiinakin vaikutti videossa ja vanhempien mielestä hieman passiiviselta. Passiivisuus toki saattoi johtua jännityksen välittymisen lisäksi myös uusien virikkeiden aikaansaamasta hämmennyksestä. Molemmat jännittäneet äidit kuitenkin tokenivat jännityksestään pian ja vauvatkin olivat melko rentoja jo ensimmäisten kuvausten aikaan. Se näkyi mielestäni vauvojen hyväntuulisuuksena ja luontevina asentoina uudessa. Kun vanhemmat pystyvät näin luontevasti ja pelkäämättä käsittelemään lasta vedessä, välittyy rentous ja luottamus myös lapseen. (Sääkslahti & Numminen 1997, 34.) Englantilainen psykoanalyytikko ja lastenlääkäri Winnicott kertoo, ettei alle kolme -vuotias lapsi ole vielä täysin kehittynyt omaksi identiteetikseen vanhemman identiteetistä (Winnicott 1981, 203). Tästä syystä vanhemman suhde veteen ja pelot vaikuttavat suoraan lapsen reaktioihin (Zylberberg 2002).

Vanhempien välillä oli selviä eroja siinä minkälaista kosketusta heillä oli vauvaan uittaessaan tätä. Kahdeksasta vanhemmasta Tiinan ja Veeran isät olivat varsin aktiivisia leikittämään ja hyppyttämään vauvaa. He olivat otteissaan reippaita ja vauhdikkaita ja pitelivät vauvaa lähinnä vyötäisiltä käsillään kiinni. Tiinan ja Jaakon äidit olivat melko rauhallisia ja lähinnä heijasivat vauvaa lähellä itseään tuokion aikana. Neljä vanhemmista olivat jotakin tältä väliltä – he pitivät vauvaa paljon lähellään, mutta myös hyppyttelivät ja uittivat häntä eri asennoissa.

Vauvan hermostuessa kukin vanhempi otti luontevasti vauvan lähelleen vartaloa vasten lohduttaakseen tätä. Sternin (1997, 48) mukaan äidin kosketus tuo itkevälle vauvalle

helpotuksen tunteen. Lapsi kokee itkunpuuskassaan kuin koko maailma olisi hajanainen ja 'myrskyisä' kunnes äidin sylin tuoma tiivis kosketus antaa rajat tuolle kokonaisvaltaiselle mielipahan tunteelle. Erityisesti syleilyasento - vatsapuolet vastakkain - rauhoittaa itkevän lapsen. Se on luultavasti se inhimillisen fyysisen kontaktin muoto, joka tehokkaimmin rauhoittaa kaikenikäisen kiihtyneen ja ahdistuneen ihmisen. (Stern 1997, 50.)

Tuntoaisti on suurin aistijärjestelmä. Se alkaa kehittyä jo sikiönkehityksen alkuvaiheessa. Sikiön yhdestä solukerroksesta muodostuu iho ja hermosto. Tämä yhteys näkyy myöhemminkin siten, että kosketuksella on hermoston toimintaa eheyttävä ja tasapainottava vaikutus. Pieni lapsi tarvitsee runsaasti kosketusaistimuksia: ne ovat hänelle tyytyväisyyden ja turvallisuuden tunteen tärkein lähde. Vauvan ja vanhempien tiiviistä yhdessäolosta ja vauvan kannattelemisen tarpeesta johtuen vauvauinti sisältää runsaasti kosketusta. Kun lapsi saa riittävästi näitä turvalliseksi kokemiaan aistimuksia, syntyy aikuisen ja lapsen välinen yhteys, josta lapsen yksilöitymiskehitys pääsee alkuun. (Sääkslahti & Numminen 1997, 17-18.) Yhdyn Faerchin (2002) mielipiteeseen, että uintituokio on mitä mainioin tilaisuus aktivoida ja edesauttaa vauvan ja vanhempien välistä vuorovaikutusta juuri tämän vuoksi.

3.5 Vesi elementtinä

Usein sanotaan, että vesi on vauvalle luonnollinen elementti, onhan hän jo kohdussa tottunut olemaan veden ympäröimänä. Sen lisäksi, että vesi tuttuuden vuoksi tuntuu vauvasta turvalliselta, se myös antaa hänelle sellaisia kokemuksia, joita ei kuivalla maalla normaalisti saa. (Sääkslahti & Numminen 1997, 35.)

Vauva aistii kehollaan veden nosteen, vastuksen, värinän ja paineen. Veden nosteen ansiosta vauva pystyy saamaan sellaisia liikekokemuksia, jotka eivät ole suuremman painovoiman alaisuudessa mahdollisia. Esimerkiksi vatsauintiasennossa veden noste korvaa puuttuvaa lihasvoimaa vartalon ojentajalihaksissa, joten vauva jaksaa olla pidempään vatsallaan vedessä kuin kuivalla maalla. (Sääkslahti & Numminen 1997, 35.) Ympäröivän veden paine ja liike tuntuu vauvasta myös turvalliselta. Se antaa lähes samanlaisen tunteen kuin hellä syleily tai kapaloon kääriminen. Turvallisuuden tunteen

lisäksi sellainen kokemus on hyväksi lapselle, koska se on pohjana lapsen kehonkuvan syntymiselle. (Zylberberg 2002.)

4 VAUVAN JA VANHEMPIEN VUOROVAIKUTUS

4.1 Vuorovaikutuksen määrittely

Vuorovaikutus on monimutkainen sosiaalipsykologinen käsite. Moni tutkija on pyrkinyt kuvailemaan vuorovaikutuksen ilmenemistä ja määrittelemään sitä. Esimerkiksi Blumer (1998), joka on niin sanotun symbolisen interaktionismin edustaja painottaa, että vuorovaikutuksessa olevat ihmiset eivät reagoi toistensa tekoihin ja toimiin sellaisenaan vaan aina niiden merkityksiin. Niiden tulkintaa vaikeuttaa se, että sanoilla ja teoilla on usein monia merkityksiä.

Max Weber (1964, 90-91) erottaa klassisessa analyysissään kaksi ymmärtämisen lajia. Ensimmäinen on teon merkityksen eli mielen ymmärtäminen. Henkilön ilmeistä ymmärrämme, että hän on esimerkiksi vihainen. Toinen ymmärtämisen laji on selittävä ymmärtäminen. Sillä ymmärretään teon motiivi sijoittamalla teko johonkin laajempaan yhteyteen. Ymmärrämme, miksi toinen on vihainen. Jotkut kirjoittajat, kuten Berne (1974), näkevät lähes kaiken vuorovaikutuksen kätkeytyinä piiloviesteinä tai ”peleinä joita ihmiset pelaavat”.

Vauvaikäinen vasta opettelee vuorovaikutusta ja hänen kontaktinsa on aitoa ja peittelemätöntä. Tutkimuksessani olen tulkinnut vuorovaikutukseksi monessa kohtaa katsekontaktin ilmenemisen. Se näyttäisi sekä videoiden perusteella että kirjallisuudessa (Stern 1982, 28; Maccoby 1980, 50) olevan vauvan ja vanhemman välisessä kohtaamisessa usein oleellinen osa kanssakäymistä.

4.2 Vauvan edellytykset vuorovaikutukseen

Vauvan ensimmäiset kokemukset maailmasta koostuvat siitä, mitä vauvan äiti tekee kasvoillaan, äänellään, vartalollaan ja käsillään. Äidin toisiaan seuraavat toiminnot, joita lapsi havainnoi, luovat lapselle kuvaa siitä, millaista on ihmisten välinen vuorovaikutus ja yhdessäolo. Sen tiedon perusteella vauva alkaa rakentaa itselleen käsitystä ihmisenä olemisesta. Tiedon perustana ovat siis kasvot, ihmisen ääni, ilmeiden ja äänen muutokset,

yksittäiset käyttäytymistoiminnot ja niiden merkitykset sekä vauvan oman käyttäytymisen suhde muiden käyttäytymiseen. (Stern 1982, 16.)

Kuuden ensimmäisen elinkuukautensa aikana lapsi oppii suurimman osan inhimillisen kommunikaation perussignaaleista ja käyttäytymismalleista niin hyvin, että se tietää miten sosiaalinen vuorovaikutustapahtuma pidetään käynnissä ja miten sitä säädellään. Se on oppinut myös miten vältetään kontakti, päätetään se tilapäisesti tai lopetetaan kokonaan. (Stern 1982, 9; Stern 1985, 75.)

Tutkimuksen vauvat olivat ensimmäisessä kuvauksessa iältään neljän kuukauden ja yhden viikon ja viiden kuukauden ja kahden viikon väliltä. He kaikki olivat melko aktiivisessa vuorovaikutuksessa vanhempinsa silloin, kun edellytykset sen syntymiseksi, kuten sopiva uittamisasento ja vireystila, olivat olemassa.

Nuorimman (Jaakko) ja vanhimman (Tiina) vauvan välillä ei yllättäen ollut selvää eroa vuorovaikutustilanteiden määrässä ensimmäisen kuvatun uinnin aikana. Se saattoi johtua siitä, että Tiinan uinti oli vasta toinen ja hän oli vielä hiukan hämmentynyt ja ihmeissään uudesta ympäristöstä. Se luultavasti vaikutti vuorovaikutuksen määrää vähentävästi sillä uintikerralla. Jaakko puolestaan oli selvästi vielä kehitykseltään liian nuori hallitsemaan päänsä liikkeitä ollakseen kontaktissa pidempiä aikoja, vaikka näytti yrittävän sitä. Jokaisen lapsen vuorovaikutustilanteiden sekä määrä että intensiteetti kasvoi toiseen kuvauskertaan, jossa kukin vauva oli 6 kk vanha ($\pm$ 1vko). Silloin he jo olivat vuorovaikutukseltaan huomattavasti aktiivisempia ja monipuolisempia kuin edellisellä kerralla. Nyt näkyi hymyä, katseita, koko kehon eleitä ja ilmeilyä paljon enemmän.

Jokainen vauva on kuitenkin yksilö. Hän reagoi sisäisiin ja ulkoisiin ärsykkeisiin oman persoonansa määräämällä tavalla. Vuorovaikutustilanteiden laadussa näkyikin eroja perheiden välillä. Sekä vauvat että vanhemmat olivat erilaisia aktiivisuudessaan sekä tavassaan viestiä ja ottaa kontaktia. Vuorovaikutuksen ilmeneminen riippuu vauvoilla paljolti heidän kehitystasostaan (toki opitut tavat myös vaikuttavat), kun taas vanhempien kohdalla opitut vuorovaikutustavat sekä persoonallisuus vaikuttavat enemmän.

Vuorovaikutuksen säätely vauvan ja vanhemman välillä on pitkälti vanhemman taitojen ja

aktiivisuuden varassa. Ollessaan vuorovaikutuksessa vanhempaansa vauva voi vain yrittää käyttää hatarasti oppimiaan interaktiomalleja, joita vanhempi sitten toiminnallaan joko vahvistaa tai sammuttaa (Zylberberg 2002).

4.2.1 Vauvan havaintomotorinen kehitys

Vastasyntyneen kaikki aistit ovat toiminnassa. Ne toimivat kuitenkin erillään ensimmäisinä kuukausina. Aistit toimivat hermosolujen välittämien viestien varassa ja vastasyntyneellä on hermosolujen välisiä yhteyksiä vain vähän. Toimiessaan vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa vauvan aistitoiminnot aktivoituvat, hermosolujen väliset yhteydet järjestäytyvät ja muodostuu uusia yhteyksiä.

Aistijärjestelmä kehittyy vain reseptoreja aktivoimalla. Tasainen ja rauhallinen liikuttelu synnyttää aistimuksia, jotka jäsentävät aivotoimintoja. Nämä järjestävät aistimukset tekevät lapsen tyytyväiseksi. Vauvauinnissa tätä käytetään hyödyksi kehottamalla vanhempia heijaamaan ja liikuttelemaan pienokaistaan vedessä tämän aktivoimiseksi ja viihdyttämiseksi. Kerran syntyneet yhteydet pysyvät ja hermosolujen välisten yhteyksien määrä ja järjestäytyneisyys antavat hyvän pohjan vauvan kehittymiselle. (Sääkslahti & Numminen 1997, 20.)

Kuuloaisti hallitsee

Vauvat reagoivat uusiin ääniin kuten uimahallin kaikuun ja veden solinaan mielenkiinnolla. Vauvojen reagointi vanhempien jutteluun heille uinnin aikana oli hyvin yhdenmukaista. Vauvat kiinnittivät huomiota itselleen kohdistettuun puheeseen usein. Tiinan äiti puhui vauvalle vain vähän eikä heidän kontaktinsa tuntunut kärsivän siitä erityisesti. Isän juttelu kuitenkin innosti vauvaa kovasti ja herätti tämän huomion, joten juttelulla sittenkin oli merkitystä lapsen huomion saamisessa, vaikka äidin ja vauvan kontakti vaikutti ihan luontevalta ilman intensiivistä 'keskusteluakin'.

Yksittäisenä ärsytyksenä lapsi erottaakin ensin kuuloärsykkeet ja vastasyntynyt erottaa tutut äänet vieraista. Kuuloärsykkeet ovat hallitsevia aina kuuden kuukauden ikään saakka. Sen

jälkeen näköärsykkeiden vaikutus kasvaa, mutta vielä kymmenkuiseksi saakka kuuloärsyke hallitsee, ellei näköärsyke ole erityisen kiinnostava, jolloin vauva yhdistää nuo kaksi aistia. (Sääkslahti & Numminen 1997, 19.)

Katsekontakti

Jo vastasyntynyt näkee ja pystyy kiinnittämään katseensa kohteeseen. Aluksi ärsykkeen ominaisuudet ovat tärkeitä: niiden monimuotoisuus, valokontrastit ja kulmien lukumäärä herättävät vauvan mielenkiinnon. Tästä johtuen lasta kiinnostavat erityisesti ihmiskasvot. Ihmiskasvot ovat merkitykselliset vauvalle monestakin syystä. Sen lisäksi, että lapsella on synnynnäinen kiinnostus ihmiskasvojen tiettyihin piirteisiin, kasvot ovat ilmeikkäät ja ne reagoivat herkästi vauvan tekemisiin. Se tuo vauvalle tunteen, että hän on todella yhteydessä toiseen ihmiseen. (Maccoby 1980, 51; Stern 1997, 58 ; Sääkslahti & Numminen 1997, 25.)

Noin kuudennen elinviikon tienoilla lapsen visuomotorinen järjestelmä saavuttaa uuden kehitysvaiheen, jonka ansiosta lapsi pystyy kiinnittämään katseensa äidin silmiin ja pitämään katseensa kohdistettuna niihin. Se tuo äidin ja lapsen välisen vuorovaikutuksen aivan uudelle tasolle. Yleensä tässä vaiheessa äidistä tuntuu, että lapsi vihdoinkin 'ottaa kontaktia' katsomalla suoraan silmiin ja häneen voi nyt luoda todellisen ihmissuhteen. Kolmannen elinkuukauden loppuun mennessä vauva pystyy visuomotorisen kehityksen ansiosta kiinnittämään katseensa myös kauemmaksi eri etäisyyksille jo lähes aikuisen veroisesti ja hänen kokemuspiirinsä laajenee. Siitä johtuen hän pääsee myös vuorovaikutuksessa uudelle tasolle pystyessään katseellaan säätämään sitä. (Stern 1982,51-52; Stern 1997, 58.)

Vauvauinneissa äitien ja vauvojen välinen katsekontakti oli vaihtelevaa. Kaksi äideistä pyrki vauvan kanssa katsekontaktiin aina uittaessaan tätä. Toiset kaksi katselivat hieman enemmän ympärilleen eivätkä keskittyneet jatkuvasti vauvaan. Varsinkin toinen heistä otti intensiivistä katsekontaktia vauvaan vain harvoin. Niiden äitien kohdalla, jotka pyrkivät aktiivisesti katsekontaktiin vauvan kanssa, kontakti oli muihin äiteihin verrattuna keskimäärin pidempi ja herätti vahvempia reaktioita vauvassa. Näitä reaktioita olivat muun

muassa hymyileminen, innostunut raajojen heiluttelu tai tyyntyminen äidin intensiivisen silmiin katsomisen aikana, jos sitä oli edeltänyt itku.

Äidin ja vauvan välinen katsekontakti on kahden aikuisen välistä kontaktia huomattavasti intensiivisempi ja pidempi. Sen vaikutuksesta sekä vauvan että äidin yleinen ärsytystaso kohoaa, tunteet voimistuvat ja syntyy valmius jonkinasteiseen toimintaan. Sternin tutkimusten mukaan (Stern 1982, 28) äiti katsoo leikkiessään poikkeuksetta vauvaan, samalla kun puhuu sille ja leikkiin käytetystä ajasta jopa 70 % kuluu katsekontaktissa.

Myös isien kohdalla oli eroja katsekontaktin tavoittelun intensiivisyydessä. Jokainen isä kuitenkin katseli lastaan oman uittamisvuoronsa aikana. Katsekontakti oli useimmiten varsin lyhyt, sillä vauva käänsi huomionsa pian muualle. Kontakti ei aiheuttanut vauvoissa yhtä usein suuria vastatunnereaktioita kuin äidin kanssa.

Ilmeet ja eleet

Osa vauvan omista kasvojen perusilmeistä on Darwinin mukaan synnynnäisiä tai kehittyvät ensimmäisten kuukausien aikana synnynnäisten mekanismien ohjaamina.

Kommunikaatioon kykeneminen ja ilmeet kuuluvat siten ihmislajin hengissä säilymisen kannalta välttämättömiin ominaisuuksiin. Oman aikamme tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota myös siihen, että jo syntyessään vauva kykenee tuottamaan hyvin suuren määrän ilmeitä, jotka muistuttavat täysin aikuisten kasvoilla nähtäviä ilmeitä. Siitä ei kuitenkaan voida olla varmoja, että näihin ilmeisiin liittyisi vauvan mielessä jokin kokemus, saatiikka että niitä voitaisiin pitää jonkinlaisina tunneilmauksina. Tällaiset havainnot kuitenkin viittaavat siihen, että kasvolihasen hermostollinen kehitys on jo syntymähetkellä varsin pitkällä. Sosiaalisten tilanteiden myötä niistä muodostuu myöhemmin merkityksellisiä kommunikaation välineitä. (Stern 1982, 58-60.) Vauvojen ilmeet toimivat tutkittavien perheiden vanhemmille tehokkaana merkinä tunnetilasta, jonka eri tilanteet uinnissa saivat aikaan. Osa vanhemmista seurasi vauvojensa ilmeitä melko tarkkaavaisesti, toiset hieman suurpiirteisemmin.

Vauvauinnin vauvat väläyttelivät varsinkin toisessa kuvauksessa, jolloin vuorovaikutus oli

aiempaa aktiivisempaa muutenkin, valloittavia hymyjä vanhemmilleen . Hymy kehittyy sisäsyntyisestä refleksitoiminnasta noin kaksi - kolme kuukautisella ihmisten ja muiden ulkoisten ärsykkeiden herättämäksi välineelliseksi toiminnaksi, jonka tavoitteena on sosiaalisen reaktion herättäminen ympäristössä. Kolme kuukautisella se muuttuu koordinoituksi käyttäytymiseksi, joka voidaan liittää muihin kasvojen ilmeisiin. (Stern 1982, 62.) Lotta hymyili usein riemastuessaan jostakin leikistä tai liikkeestä.

Mielenkiintoista oli se, että hymyyn liittyi lähes aina ainakin lyhyt katsekontakti äitiin tai isään. Hymy oli siis selvästi jo aktiivinen sosiaalisen kanssakäymisen väline eikä vain spontaani ilon reaktio.

Pään liikkeiden hallinta kehittyi lähes yhtä aikaa visuomotorisen kehityksen kanssa. Kummankin vaikutus keskinäiseen kommunikaatioon on melkoinen. Tutkimuksen vauvojen pään hallinnan kehityksen vaikutus vuorovaikutuksen säätelyyn näkyi selvästi ensimmäistä ja toista kuvausta verratessa. Ensimmäisessä kuvauksessa ainoastaan Lotta kykeni kontrolloimaan päänsä liikkeitä sen verran, että käänteli sitä aktiivisesti vanhempia kohti ottaessaan katsekontaktia. Kun vauvat jaksoivat kannatella päätään pidempään ja pystyivät kääntämään päätään haluamaansa suuntaan, sekä kontaktin aloitusten määrä että kontaktin kesto kasvoi huomattavasti.

Pään kohottaminen, tai siirtäminen toista kohti tai sen asettaminen samaan linjaan toisen pään kanssa liittyy sävyiltään vuorovaikutusta ylläpitäviin ja myönteisiin ilmauksiin. Pään liikuttaminen alas, taakse tai ennen kaikkea sen kääntäminen sivulle viestittävät vuorovaikutuksen katkaisemista. Sivulle käännetty pää, syrjäsilmin katselu, kuvastaa välttelyä, välinpitämättömyyttä ja epäröintiä. (Stern 1982, 56.)

Vauvan eleitä tulkitessani pyrin säännönmukaisesti arvioimaan olivatko pään liikkeet tahallisia vai tahattomia ja mitä lapsi pyrki viestittämään niillä. Esimerkiksi pään siirtäminen vanhempaa kohti ja siihen liittyvä katsekontakti oli mielestäni helppo tulkita tarkoitukselliseksi vuorovaikutuksen aloitukseksi. Vuorovaikutuksesta vetäytyminen oli myös helppoa nähdä vauvan pään poiskääntämisestä. Joissain tilanteissa oli vaikea erottaa vauvan innostuneen potkiskelun tai niskan väsymisen seurauksena tapahtunutta pään 'retkahdusta' ja nopeaa kontaktista vetäytymistä toisistaan, koska vauvojen tunnelmaisuus

oli varsinkin ensimmäisissä kuvauksissa vielä melko kehittymätöntä. Kasvojen ilmeistä ei aina saanut apua tilanteen tulkinnassa. Jos nauhaa yhä uudelleen katsoessani en saanut selvää mielikuvaa siitä kummasta oli kysymys, jätin kyseisen vuorovaikutustilanteen kokonaan pois analyysistä. Toisessa kuvauksessa kaikki vauvat jaksoivat jo kannatella päätään ja he viestittivät pään asennoillaan jo hyvin selkeästi muun muassa vuorovaikutuksen hakemista ja sen katkaisemista sekä myös tunnetilaansa.

Sensorinen integraatio

Aistit toimivat aluksi kokonaisvaltaisina ja eriytymättöminä. Siksi vauvan motorinen toiminta on enimmäkseen refleksitorista. Kahden - kolmen kuukauden ikäisenä, lukuisien kokemusten ja toistojen jälkeen, aistien toiminnat alkavat eriytyä ja saada merkityksen. Samaan aikaan sensoristen toimintojen yhdistyminen eli integraatio alkaa. Ensimmäiset yhteydet syntyvät näkö- ja tuntoaistin välille. Ensimmäisen ikävuoden lopulla aistien välille muodostuneet yhteydet ovat käytössä. (Sääkslahti & Numminen 1997, 17.)

Silmien ja käden liikkeiden koordinoituminen tapahtuu noin neljän ja puolen kuukauden iässä (Piaget 1988, 29). Koordinaation kehittyminen luo edellytykset esineisiin ja asioihin lähemmin tutustumiselle. Tarttumalla esineisiin ja tuomalla ne lähelleen katseltavaksi, maisteltaviksi ja haisteltaviksi vauva pystyy tutustumaan ympäröivään maailmaan aivan uudella tavalla.

Ensimmäisessä kuvauksessa tutkimukseni vauvat eivät olleet vielä kovin kiinnostuneita leluista eikä kukaan heistä kyennyt vielä tavoittelemaan vesileluja ympärillään vaikka ne kiinnostavat monia paljon yleensä noin neljän ja puolen kuukauden ikäisiä eli siinä vaiheessa, kun he jaksavat kannatella päätään jo melko hyvin ja ovat aktiivisempia liikkeissään ja ympäristön tutkimisessaan (Sääkslahti & Numminen 1997, 37). Toisessa kuvauksessa kaikki vauvat pyrkivät kuitenkin jo kovasti tarttumaan esineisiin, jotka tuotiin heidän lähelleen. Joillakin ei vielä ollut riittävästi koordinaatiota tarttua itsenäisesti esimerkiksi vesileluun, mutta vanhemman auttaessa he saivat otteen. Kiinnostavat vesilelut tuntuivat siis vievän huomiota tutkimukseni vauvoilta etenkin kuuden kuukauden ikäisenä jo merkittävästi. Ensimmäisten kuvausten aikana ne eivät olleet oleellinen

vuorovaikutukseen vaikuttava tekijä.

Se, että vauva tuntui innokkaammin tässä kehitysvaiheessa tutkiskelevan värikkäitä vesileluja, vähensi samaan aikaan suoraa kontaktia vanhempiin. Vanhemman ja vauvan välillä tuli kuitenkin nyt uudenlaista vuoropuhelua, jossa lelu oli 'keskustelun' kohteena. Vauva saattoi ottaa lelun käteen ja hymyillä vanhemmalle kun tämä jutteli lelusta vauvalle. Ikään kuin vanhempien ja vauvan lisäksi mukaan olisi tullut positiivinen 'kolmas pyörä', joka oli molempien kiinnostuksen kohteena. Stern (1997, 62) kuvaa tätä ilmiötä vaiheeksi, jossa esineistä tulee "kanssakäymisen aihe" – jotakin, mitä voi tarkastella yhdessä vanhempien kanssa. Erityisesti kahden perheen isät aktivoituivat esittelemään leluja vauvalle innokkaasti huomatessaan, että he kiinnostuivat niistä.

On tärkeää muistaa, että lapsi rakentaa itse käsityksen ympäröivästä maailmasta, tietoja ei voida 'kaataa' häneen. Kun vauva oppii tarttumaan esineeseen ja liikkumaan itsenäisesti, hänen mahdollisuutensa tutustua ympäristöönsä monipuolistuvat. Samalla lapsesta itsestään tulee toimija sen sijaan, että olisi enää passiivinen vastaanottaja. (Koppinen, Lyytinen & Rasku-Puttonen 1989, 35.) Vanhempien tulisikin toiminnallaan kannustaa lasta tutkimaan asioita ja tuoda erilaiset kokemukset lapsen ulottuville olemalla samalla tyrkyttämättä niitä, ellei vauva itse ole kiinnostunut.

5-7 kuukauden ikäinen lapsi ei vielä ymmärrä esineiden pysyvyyttä, vaan luulee niiden lakkaavan olemasta, kun ne häviävät näkökentästä. Tässä kehitysvaiheessa lapsi siis hahmottaa maailmaa totaalisen 'tässä ja nyt', sellaisena kun hän sen näkee ja kokee juuri siinä hetkessä. Siksi hän hämmästyä ja tutkii asioita paljon. (Piaget 1977;1988, 33.) Kun vauva sitten siirtää huomionsa muualle, hän ikään kuin unohtaa edellisen kohteen. Stern tosin epäilee (Stern 1985, 117), että vauva hetken aikaa pystyy kuin jälkikäikuna muistamaan edellisen ja sulauttamaan sitä seuraavaan.

Vauvan 'hetkessä eläminen' aiheuttaa vanhempien vuorovaikutustaidoille vauvauinnissa suuren haasteen: kun ympärillä on paljon virikkeitä, muita uimareita, leluja, uusia ääniä ja näkymiä, vauvan voi olla vaikea keskittyä kommunikoimaan vanhemman kanssa. Vaatii vanhemmilta tarkkaa keskittymistä pysyä mukana vauvan ajatuksenjuoksussa ja tahdistaa

toimintaansa lapsen rytmin mukaan.

4.2.2 Sosioemotionaalinen kehitys

Lapsen sosiaalinen kehitys tapahtuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Sosiaalisen vuorovaikutuksen edellytyksenä on havaintotoimintojen kehittyminen ja aluksi niiden kehitys liittyykin läheisesti toisiinsa. Tunteet ovat pienen lapsen persoonallisuuden ja sosioemotionaalisen kehityksen keskeinen tekijä. (Kantero, Seppänen, Vähäkainu & Österlund 1991, 41; Sääkslahti & Numminen 1997, 28.)

Elämänsä ensi viikkoina vauva kokee kehonsa tuntemusten olevan yhtä kuin koko maailma. Hän ei erota tapahtumia ja asioita erillisiksi itsestään. Stern (1997, 45) kuvaa vauvan kokemusmaailmaa vertaamalla nälän tunnetta ”myrskyksi, joka puhkeaa ja jossain aivan keskellä muuttuu hyökkyviksi aalloiksi, jotka työntävät kivun ulos” ja yltyvän nälän keskellä ”vauvan maailma hajoaa”. Vauvalla ei ole käsitystä tarpeensa laadusta vaan ainoastaan valtava sen tyydytyksen tarve, jopa niin suuri, että koko maailma tuntuu hajoavan tyydytyksen viipyessä. Vasta vähitellen vauva alkaa erottaa olevansa ympäristöstä ja muista ihmisistä erillinen ja että hän on aktiivinen toimija, joka saa aikaan asioita itsessään ja ympäristössään.

Vauvalla on Bowlbyn (1982,178) mukaan luonnostaan tarve voimakkaaseen tunnesiteeseen, läheisyyteen ja äitiin kiinnittymiseen. Aluksi hänellä on läheisyyttä tarvitessaan välineenään vain itku, jolla voi houkutella äidin luokseen. Myöhemmin, vuorovaikutustaitojen kuten katsekontaktin, hymyn, ilmeiden, eleiden ja ääntelyn kehittyessä, mahdollisuuksia kontaktiin on huomattavasti enemmän. Näiden vuorovaikutustaitojen kehittymiseksi vaaditaan kuitenkin hoitajan säännöllistä vahvistusta eli vuorovaikutukseen vastaamista.

Tutkimukseni vauvat olivat ensimmäisten kuvausten aikaan jo melko taitavia kommunikoijia ja havaitsin heissä pyrkimystä kontaktiin enemmän kuin mihin he motorisesti kykenivät. He olivat jo selvästi 8-12 viikon ikäisestä kuuden kuukauden ikäiseksi saakka kestävässä ydinminän kehittymisen vaiheessa, jolloin kyky sosiaaliseen

vuorovaikutukseen herää. Vaiheen aikana syntyy tapa olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa ja tulkita heidän käyttäytymistään. (Stern 1997, 57.) Tyypillisiä merkkejä ydinminän kehittymisen vaiheesta ovat tutkimuksessani keskeisen merkityksen saanut vauvan katsekontakti ja sosiaalisen hymyn syntyminen. Vuorovaikutuksen kehityksen näki vauvojen iän karttuessa sekä katsekontaktin tiivistymisenä ja pidentymisenä että vauvan hymyilemisenä yhä useammin.

Ihmiskasvot herättävät vauvassa tässä iässä suurta mielenkiintoa. Hän oppii myös aloittamaan vuorovaikutuksen katseellaan ja hymyllään sekä päättämään sen kääntämällä katseen pois. (Stern 1997, 57.) Vauvat eivät mielestäni vielä säädelleet vuorovaikutusta ensimmäisissä kuvauksessa kovin määrätietoisesti, mutta tulkitsin, että he olivat sen kehitysvaiheen kynnyksellä, jossa he pian pystyvät siihen yhä enemmän, niin kuin osoittautuikin. Vuorovaikutus rajoittuu vielä tässä kehitysvaiheessa vain lähikontakteihin ja 'tässä ja nyt' tilanteisiin (Stern 1997, 57).

Sternin (1997, 9) mukaan puolivuotias lapsi tulee heräävän minäkokemuksen kehitysvaiheeseen, jossa hän alkaa tiedostaa omaa erillisyyttään ja ymmärtää äidin ja toisten ihmisten olevan hänestä ulkopuolisia ja riippumattomia olentoja. Vauvoissa ei näkynyt uinneissa minäkokemuksen kehittymisestä seuraavaa eroahdistusta tai vierastamista. Ne alkavatkin yleensä vasta myöhemmin noin seitsemän kuukauden iässä.

Kuvaamissani vauvauintitilanteissa vauva näytti kokevan monenlaisia tunteita tyytyväisyydestä ja riemusta pelkoon ja ahdistukseen. Tunnekokemukset muuntuvat sen mukaan, miten tunne tulkitaan ja hallitaan tietyssä ympäristössä. Ne joko virittävät tai tukahduttavat lapsen ja vanhempien sekä ympäristön välistä kommunikointia. (Sääkslahti & Numminen 1997, 28.)

Vanhempien suhtautumisesta vauvan tunnereaktioihin näytti osittain riippuvan se, miten vauvan tunteet vaikuttivat kommunikointiin. Niillä vanhemmilla, jotka vastasivat herkästi vuorovaikutukseen ja jakoivat hyvin vauvan tunteita – iloitsivat yhdessä hänen kanssaan sekä myötäelivät ja lohduttivat vauvan hermostuessa – tuntui olevan hieman pidempiä positiivisia kontaktitilanteita vauvan kanssa kuin muilla etenkin sen jälkeen kun vauva sai

tarvitsemaansa lohdutusta. Erityisesti Lotan perheessä vanhemmat näyttivät tarkkailevan ja myötäelävän vauvan tunteita herkästi. Lotta sai osakseen paljon huomiota ja lohdutusta kun hän säikähti tai koki jotakin epämiellyttävää. Lotta näytti toipuvan nopeasti ja nauravan taas pian uudelleen katsellen tiiviisti vanhempiaan. Toki tämä voi myös johtua vauvan luonteesta, mutta perheen sisäinen kommunikointi oli muutenkin hyvin aktiivista ja positiivissävyistä.

Vauvan emotionaalinen kehitys on riippuvainen sekä sosiaalisesta että kognitiivisesta kehityksestä. Perintötekijät luovat tunne-elämän pohjan, mutta tunteenilmaisut ovat kuitenkin etupäässä opittuja. (Kantero ym. 1991, 41.) Vauva kohtaa ensimmäisinä elinkuukausinaan valtavasti uusia asioita ja monenlaisia ärsykeitä. Aikuinen voi auttaa lasta vastaanottamaan ja käsittelemään ympäristöstä tulevia ärsykeitä saattamalla hänet rauhalliseen ja rentoutuneeseen tilaan. Lapsen tunnetila virittää siis optimaaliseen oppimistilanteeseen.

Vauvauinnissa lasta autetaan pääsemään sellaiseen tunnetilaan, jossa hän voi rauhassa tutustua ympäristöönsä koskettelemalla ja katselemalla. (Sääkslahti & Numminen 1997, 28.) Uintiohjaajat kehottivat tutkimukseni perheitä liikuttelemaan vauvoja rauhallisesti, kannattelemaan heitä kevyesti ja pitämään vauvan raajat mahdollisimman vapaina vanhemman otteesta, jotta pienokaiset voisivat veden kannattelemana rentoutua. Vauvalle hiljaa jutteleminen ja hymyileminen näytti myös rauhoittavan häntä.

Vauvauinnissa, kuten aiemminkin on todettu, on vauvan ja vanhemman välillä jatkuva kosketus. Lapsi saa toisen ihmisen jakamatonta huomiota, kun häntä kosketetaan ja pidetään sylissä. Tällaisten miellyttävien kosketusaistimuksien saaminen vaikuttaa voimakkaasti lapsen tasapainoisen tunne-elämän kehittymiseen. (Sääkslahti & Numminen 1997, 28.) Tunne-elämän kehityksen kannalta merkittävimmät ovat ne kokemukset hoivasta ja perustarpeiden tyydyttämisestä, joita lapsi saa juuri ensimmäisen ikävuotensa aikana (Kantero ym. 1991, 41).

4.2.3 Uusi ympäristö hämmentää

Uimahalli poikkeaa kodista äänen kuuluvuuden ja kaikumisen suhteen. Uimahallin voimakkaasti kaikuvat äänet saattavat tuntua lapsesta pelottavilta ja hän saattaa reagoida pelästyksensä itkulla. Myös näköaistimukset ovat erilaisia uimahalliympäristössä. Veden heijastus, aaltoilu ja valon taittuminen vedessä ovat useimmalle vauvalle uusia asioita. (Sääkslahti & Numminen 1997, 36.)

Tutkimuksessani oli useita videoita, joissa veteen mentäessä vauvan katse ainakin käväisi veden pinnassa ja joskus vauva jäi tuijottamaan veden heijastuksia. Tästä vedän johtopäätöksen, että vauva ainakin huomasi nämä asiat. Sitä, mitä mielikuvia ja tuntemuksia se vauvassa herätti, on mahdotonta sanoa. Vauvoissa ei näkynyt säikähdysten merkkejä kuvaamillani kerroilla ja heidän kiinnostustaan herättivät yhtä lailla kaikuvat äänet kuin valon heijastukset.

Uusien ärsykkeiden merkitys on vuorovaikutuksen kannalta hyvin pieni sen jälkeen kun lapsi on tottunut uuteen ympäristöön. Aluksi ne kuitenkin saattavat vievät lapsen huomiota pois vanhemmista ja voi olla, että vanhemman ja vauvan vuorovaikutuksen määrä ja laatu kärsii tästä jonkin verran. Kokemukseni mukaan vauva kuitenkin tottuu allasympäristöön varsin nopeasti. Yleensä jo parin kerran jälkeen hän alkaa rentoutua ja päästä takaisin normaaliin kanssakäymiseen.

Tiinan kohdalla ensimmäinen tutkimuskuvaus oli perheen toisessa vauvauinnissa. Kuten aikaisemmin jo todettiin, vauva oli kyseisen uinnin aikana melko toimeton ja lähinnä kelluskeli vedessä kiinnittämättä juurikaan huomiota mihinkään. Hän oli silloin kuitenkin jo lähes 6 kuukautinen, joten kypsymättömyyden passiivisuudesta ei ollut kysymys. Uskon, että äidin mahdollisen jännittämisen lisäksi juuri uusi ympäristö ja virikkeet saivat vauvan 'pohdiskelevaksi'. Vanhempien mukaan Tiina suhtautuu varovaisesti uusiin asioihin.

Joillekin vauvoille vauvauinnissa voi tulla ensimmäinen lähikosketus vieraisiin aikuisiin ja lapsiin. Kokemukseni mukaan uudet ihmiset voivat aiheuttaa aluksi jännitystä tai hämmennystä varsinkin, jos vauva ei ole tottunut vieraisiin. Koska vauvauinnin kuvaukset

aloitettiin vasta muutaman uinnin jälkeen, jolloin he olivat tottuneet uusin asioihin, tällaisista tilanteista johtuvaa empimistä vauvoilla ei juurikaan esiintynyt. Kaikki muut lapset Tiinaa lukuun ottamatta olivat tottuneet vieraisiin lapsiin ja aikuisiin jo kotiympäristössään. Mielenkiintoista oli se, että Tiina olikin heistä myös ainoa, joka ensimmäisen kuvauksen aikana vaikutti vanhempien mielestä oudon passiiviselta. Uudet ihmiset saattoivat olla kolmas vuorovaikutukseen vaikuttanut tekijä uuden ympäristön tuoman hämmennyksen ja äidin jännityksen välittymisen lisäksi.

4.3 Vanhempien rooli

Vauvan vuorovaikutukseen vaikuttaa se miten vanhemmat reagoivat vauvan yrityksiin ottaa kontaktia. Kun vanhempi kommunikoi vauvan kanssa myönteisesti ja huomioi nämä kontaktin ottamisen yritykset tulemalla vuorovaikutukseen, juttelemalla ja ilmeilemällä vauvalle sekä koskettamalla tätä, se rohkaisee ja opettaa lasta toimimaan vastakin samalla tavalla, hakemaan ja saamaan tarvitsemaansa kontaktia vanhempaansa. Lapsi tarvitsee vanhempiensa huomiota ja vuorovaikutusta heidän kanssaan, ei vain oppiakseen vuorovaikutustapoja, vaan kasvaakseen terveeksi ja tasapainoiseksi lapseksi turvallisen kiintymyssuhteen kautta. (Sinkkonen 2001, 42; Bowlby, 1982, 260; Maccoby, 1980, 97; Stern 1982, 150.)

Jos taas vanhempi toistuvasti jättää vauvan vuorovaikutusyrietykset huomioimatta, eikä vastaa niihin, jää vauva vaille sellaista läheisyyden tunnetta mitä onnistunut vuorovaikutus hänelle tuo. Hän ei opi luottamaan, että vanhempi on saatavilla tarpeen vaatiessa ja että häneltä saa avun.

Vanhemmat ovat luonnollisesti vain ihmisiä, erehtyväisiä ja vajavaisia, eivätkä vuorovaikutusteorioiden eksperttejä. Onneksi näin ei tarvitse ollakaan. Vanhemman vaistonvaraisella myötäelämisellä ja vauvan hoivaamisen halulla vuorovaikutuksen kannustajana päästään mielestäni yhtä hyviin – ja parempiinkin – tuloksiin kuin kirjoja lukemalla. Lapsen kannalta tärkeintä on aikuisen aito läsnäolo, välittäminen ja kyky asettua vauvan asemaan.

4.3.1 Vauvan viestien tulkitseminen

Vanhempien välillä oli eroja siinä, miten tarkkaavaisesti he seurasivat vauvan ilmeitä ja eleitä uittaessaan häntä. Toiset olivat hyvin tarkkaavaisia ja herkkiä huomaamaan lapsen kiinnostuksen ja tunteiden vaihtelun tämän ilmeistä ja kehon eleistä, toiset puolestaan huomioivat niitä hyvin vähän tai eivät osanneet tulkita niitä oikein. Näiden erojen johdosta myös vuorovaikutustilanteissa muodostui suuria eroja.

Vauvauinnissa mm. sukelluttaminen on hyvin herkkä vuorovaikutustilanne, jossa vanhemman 'vauvanlukutaito' mitataan. Siinä vauva ilmaisee reaktioillaan valmiutensa sukeltamiseen; tyytyväinen ilme kertoo valmiudesta ja hätäinen tai itkuinen ilme puolestaan siitä, ettei sukellukseen ole juuri silloin hyvä hetki ja vanhemman tulisi silloin keskeyttää tapahtuma ja ottaa vauva syliin. (Sääkslahti 2001, 32.) Jos vauva itkee tai hänen suunsa on muusta syystä auki sukeltaessa (eikä sukellusrefleksi ole sulkenut hengitysteitä), menee vauvan henkeen vettä ja häntä alkaa yskittää. Sen vauva kokee epämiellyttävänä ja alkaa itkeä.

Sukelluttamisen, kuten kaiken muunkin toiminnan, tarkoituksena on kuitenkin epämiellyttävien kokemusten sijaan totuttaa vauvaa luontevaan vedessä olemiseen ja veden alle menemiseen mutkattomien tilanteiden kautta. Siksi vanhempien tulisi vauva huomioiden valita tarkkaan hetket, jolloin sukelletaan tai tehdään muuta vauvan tunnetilaa mahdollisesti järkyttävää, jotta ne onnistuisivat mahdollisimman usein.

4.3.2 Tahdistaminen

Vauvan tarkkailemisen lisäksi aikuisen tulisi pystyä muuttamaan omaa käyttäytymistään havaintojensa myötä. Hän voi vauvan ilmeistä ja eleistä saamansa tiedon pohjalta sovittaa oman toimintansa tarkasti lapsen kulloiseenkin rytmiin. Sitä kutsutaan tahdistamiseksi. (Sääkslahti & Numminen 1997, 30.)

Tutkimuksessani ilmeni, että ne vanhemmat, jotka olivat hyvin tarkkaavaisia ja pyrkivät tekemään asioita vauvaa kuunnellen, pystyivät rauhoittamaan jo hermostumassa olevan

vauvan lähes aina. Tällä vältettiin tehokkaasti vauvan itkuun purskahtaminen ja vauvan tunnetila laukesi nopeasti.

Veeran isä saattoi heijata vauvaa vauhdikkaasti, mutta koko ajan vauvan reaktioita tarkkaillen. Kun vauhti tuntui olevan Veeralle liikaa hän välittömästi rauhoitti liikettä tai otti tytön lähelleen. Tämän tarkkaavaisuuden seurauksena Veera vaikutti tyytyväiseltä eikä puhjennut itkuun. Tiinan isä puolestaan hyppyytteli ajoittain yhtä vauhdikkaasti, mutta ei niin kovin tarkasti seurannut vauvan ilmeitä ja pelästyksestä varoittavia eleitä. Sen seurauksena Tiina ilmoitti pelästyksestään itkulla ja rauhoittumiseen meni jonkin verran aikaa.

Toisena esimerkkinä mainittakoon Lotan vanhemmat, jotka tahdistivat toimintaansa huolellisesti. He kiinnittivät jatkuvasti huomiota Lotan katseen kohdistumiseen uittaessaan tätä. Kun hänen katseensa osui punaiseen palloon ja hän lähti kädellä tavoittelemaan sitä, olivat he heti mukana leikissä. Vanhemmat kannustivat vauvaa vieden häntä kohti palloa, kunnes vauva sai siitä otteen. Hänen suunsa levisi onnelliseen hymyyn. Tällainen herkkyys lapsen rytmeille, viesteille, etenemisvauhdille ja mielihaluille on tärkeää hyvässä vuorovaikutussuhteessa: vauva johtaa, aikuinen seuraa (Sääkslahti & Numminen 1997, 31).

4.3.3 Vanhempien viestit vauvalle

Kuten aiemmin mainittiin, on tärkeää, että vanhemmat reagoivat vauvan kontaktin ottamiseen. Se, miten he vastaavat kontaktiin ja millä tavalla he käyttävät kommunikointitaitojensa repertuaaria, vaikuttaa myös vuorovaikutuksen laatuun.

Puhuminen on suuri osa vanhemman vauvalle kommunikointia. Vauvauinnin vanhemmat juttelivat vauvoille vaihtelevasti; toiset enemmän kuin toiset, osa vilkkaasti ilmeillen ja elehtien, toiset hillitymmin. Puhe jaetaan tavallisesti siihen mitä sanotaan ja miten sanotaan. Muutaman kuukauden ikäiselle lapselle puhuttaessa oleellista onkin se, miten vanhempi puhuu, koska lapsi ei luonnollisesti vielä ymmärrä sanojen sisältöä, joten en usko että menetin oleellista informaatiota, vaikka en saanutkaan puheesta selvää. Tiinan ja Jaakon äitien ilmeet olivat hyvin tyyniä heidän puhuessa vauvalle, muut vanhemmat

ilmehtivät ja elehtivät paljon. Välillä vanhemmat vain lepertelivät vauvoille viihdyttääkseen heitä ja käyttivät usein hyvin lyhyitä 'puheenvuoroja' tai vain yksittäisiä sanoja. Vanhempien käyttämät yksinkertaiset lauserakenteet, 'vauvakieli' ja omatekoiset ilmaukset tekevät ilmeiden ja eleiden lisänä asian vauvalle helpommin ymmärrettäväksi ja ovat tärkeää hyvän vuorovaikutuksen syntymiseksi. (Stern 1982, 16 .)

Puheen ohella vielä tärkeämpi on ilmiö, jossa vanhemman käyttäytymisen vaihtelu on liioitellun suuri. Esimerkiksi ääntely vaihtelee matalasta korkeaan ja kuiskauksesta kovalla äänellä lausuttuihin 'leikisti pelottaviin' huudahduksiin. Myös äänen intensiteetti vaihtelee enemmän kuin kahden aikuisen välisessä vuoropuhelussa. Näistä seuraa puheeseen tiettyä rytmisyyttä, joka havaitaan vauvalle puhuvan vanhemman puheen laulullisuutena. (Stern 1982, 24.)

Vauva oppii jo ensimmäisen elinkuukauden jälkeen kuuloaistimusten perusteella suuntautumaan ihmisääntä kohden kääntämällä päätään ja tavoittelemaan silmillään äänen lähdettä. Vähitellen, kun vauvalle puhutaan, hän oppii äidinkielensä äänteiden säännönmukaisuuden lisäksi erottamaan puheesta vuorovaikutuksen keskeisiä piirteitä. (Koppinen ym. 1989, 69.) Se näkyi videoissa jatkuvasti vanhemman juttelun ja vauvan reagoinnin vuorotteluna. Kun vanhempi puhui vauvalle, tämä käänsi usein katseensa vanhempaan ja hymyili tai innostui polskimaan.

Puheen sisältöä kuulemattakin, saatoinkin tulkita vanhemman ilmeistä ja eleistä pääpiirteittäin sen, mitä hän oli vauvalle viestimässä. Vauvan vanhemman ilmeet ovat liioiteltuja sekä ajallisesti että avaruudellisesti. Jos vertaamme vauvan aikuisissa herättämiä ilmeitä aikuisten sosiaaliin ilmeisiin, huomaamme, että ne syntyvät melko hitaasti ja pysyvät sitten muuttumattomina pitkän aikaa. Esimerkkejä: 1) Hämmästyneen ilmeen aiheuttamat muutokset kasvojen osissa ovat hyvin voimakkaat: silmät suurina, kulmakarvat kohotettuina, suu avautuneena ja pää hieman kohonneena. Kun vanhempi yrittää saada vauvan huomion puoleensa ja vauva sitten kääntää katseensa tähän, vanhempi usein reagoi tällä ilmeellä. 2) Kulmien kurtistus liittyen pään kääntymiseen sivulle ja huulten puristumiseen renkaaksi on myös tärkeä vuorovaikutuksellinen ilme. Vahvimmillaan se näyttää kuvastavan vastenmielisyyttä. 3) Vauvan herättämistä ilmeistä vanhemman hymy

on tärkeä. 4) Myötätuntoa ja huolestumista ilmaiseva 'voi sinua pientä' -ilme on myös vuorovaikutuksen kannalta merkittävä. 5) Neutraalit ilmeettömät kasvot eivät liity varsinaisesti vuorovaikutukseen lapsen kanssa, mutta ovat myös osa sitä. Vauvan ja vanhemman vuorovaikutuksessa nämä viisi ilmettä ovat hyvin tavallisia.

Pelkistetyimmillään vuorovaikutusta säätelevien ilmeiden voidaan ajatella aloittavan, ylläpitävän ja mukauttavan vuorovaikutusta, päättävän sen tai välttävän sitä. (Stern 1982, 18.)

Vanhempien vuorovaikutukselliset ilmeet vaihtelivat luonnollisesti heidän persoonansa mukaan. Toiset vanhemmat ilmehtivät voimakkaasti ja vilkkaasti kun taas toisten ilmeet ja elekieli oli hillitympää. Hymy näkyi vanhempien kasvoilla usein. Samoin hämmästyksiä ja myötätuntoa ilmaisevat ilmeet olivat yleisiä. Tavallisesti vanhemman ilme kertoi paljon vuorovaikutustilanteesta, mutta vanhempien kasvot olivat yllättävän usein myös lähes ilmeettömät. Silloin vuorovaikutuksen havaitseminen oli melko vaikeaa ja puhe tai koskettaminen saattoi kertoa vuorovaikutuksen laadusta enemmän kuin kasvojen ilme.

Koskettaminen on siis myös yksi vuorovaikutuksen keino, joka näytti olevan vauvaintuokioissa tärkeä. Vauvan ollessa vielä motorisesti harjaantumaton koskettamaan tarkoituksellisesti tietyllä tavalla, oleellista on lähinnä vanhemman vuorovaikutuksellinen kosketus. Tuokioissa tärkeitä koskettamisen muotoja oli vauvan kannattelu eri asennoissa häntä uittaessa, sylissä pitäminen sekä vauvan syleily, suukottelu ja silittäminen häntä lohdutettaessa.

Vanhemman tunteet välittyvät vauvalle kosketuksen kautta, siksi on mielestäni tärkeää tiedostaa kosketuksen merkitys vuorovaikutuksessa. On mahdotonta sanoa, miten vanhempien tunteet välittyivät uinta-aikojen aikana vauvalle ja miten hän vanhempien kosketuksen koki, mutta olennaista on se, että vanhemmat selvästi käyttivät apunaan kosketusta viestiessään vauvalle.

5 HYVÄÄN VUOROVAIKUTUKSEEN JOHTANEET TEKIJÄT

Vuorovaikutustilanteita syntyi uintien aikana koko ajan. Niihin johtaneet tekijät olivat monenlaisia ja lukemattomat asiat vaikuttivat vuorovaikutuksen laatuun. Tilanteista erottui kuitenkin joukko sellaisia erityisen voimakkaan vuorovaikutuksen hetkiä, joissa vauvan tunnetila selvästi kohosi ja hän reagoi vanhemman kontaktiin tilanteesta riippuen hymyillen, keskittyen, innostuen tai rauhoittuen. Tällaisia vuorovaikutuksen hetkiä leimasi etenkin myönteinen ilmapiiri ja hyvä katsekontakti, jonka välityksellä osapuolet saattoivat kommunikoida tehokkaasti.

Vanhempien toiminta suhteessa vauvan mielihaluihin oli ensiarvoisen tärkeää hyvän vuorovaikutuksen syntymiseksi. Tärkeimmät tekijät hyvän vuorovaikutuksen kannalta näyttivät tässä tutkimuksessa olevan vuorovaikutukselle otollinen vauvan uintiasento, vauvan tarkkailu ja vanhemman toiminnan tahdistaminen vauvan rytmin mukaan sekä myönteinen ilmapiiri, jossa vauvalla ja vanhemmilla oli hauskaa yhdessä.

5.1 Vauvan tarkkailu ja tahdistaminen

Katsekontaktin mahdollistavien uintiasentojen ohella tärkein tekijä hyvään vuorovaikutukseen oli vanhempien oma käyttäytyminen. Kuvatuista vanhemmista kaksi isää ja kaksi äitiä edustivat tarkkailevaa ja taitavasti tahdistavaa tyyppiä. He seurasivat huolellisesti vauvan ilmeitä ja eleitä ja onnistuvat tulkitsemaan hänen halunsa toimintaan ja sovittamaan oman toimintansa lapsen kulloiseenkin rytmiin ja mielihaluihin. Vauvan aloitteista lähtevä toiminta ja vanhempien taitava tahdistaminen johtivat toistuviin onnistumisen elämyksiin vauvalle ja sitä kautta hyviin ja positiivisiin vuorovaikutustilanteisiin.

Toista ääripäätä edustavat vanhemmat, jotka tekevät jatkuvasti aloitteita toimintaan vauvan kanssa ja ovat sillä tavalla aktiivisia, mutta eivät pysähdy huomioimaan lapsen haluja ja tunteita. Veeran perheellä oli ajoittain tällaisia piirteitä toiminnassaan. Vanhemmat leikkivät ja jututtivat vauvaa paljon ja olivat erittäin aktiivisia, mutta varsinkaan isä ei

kuitenkaan ottanut leikkiessään juuri lainkaan katsekontaktia vauvaan. Vauvan tarkkailemattomuus äidin kohdalla ilmeni tilanteina, joissa hän katkaisi vauvan toiminnon tekemällä itse aloitteen kesken kaiken johonkin muuhun. Hän saattoi esimerkiksi kaapata vauvan syliin ja halauksiin juuri kun tämä oli innoissaan tavoittelemassa mielenkiintoista lelua vedestä. Vanhemmat halusivat selvästi vauvalle hyvää ja tarjosivat tälle kovasti virikkeitä ja huomiotaan. Kuitenkaan he eivät pystyneet eläytymään vauvan maailmaan ja huomioimaan tilanteita hänen näkökulmastaan. Se, että vanhemmat eivät osanneet tahdistaa toimintaansa vauvan tarpeisiin, aiheutti vuorovaikutuksen vähyyttä ja tilanteita, joissa kontakti ei ollut kovin intensiivistä.

5.2 Otollinen uintiasento

Vauvan iästä ja kehitysvaiheesta riippuu, millaisessa uintiasennossa hänen on hyvä ottaa katsekontaktia. Uusille vauvauimareille ja vanhemmille opetetaan yleensä ensimmäisenä vatsauintiote ja kehoitetaan uittamaan vauvaa tässä asennossa. Ensimmäisillä kerroilla eräät ohjaajat kehottavat myös seurailemaan vauvan reaktioita ja tekemään sellaisia asioita, jotka miellyttävät vauvaa. (Sääkslahti 2001, 31.)

Tämä on kuitenkin ristiriitaista, sillä tutkimuksessani alle viiden kuukauden ikäiset vauvat eivät jaksaneet juurikaan kannatella vatsa-asennossa päätään, vaan nojasivat sitä vanhemman käsiin. Tällöin ei muodostunut lainkaan katsekontaktia ja vauvan ilmeiden seuraaminen oli vanhemmalle hyvin vaikeaa. Alle viisi kuukautisten kohdalla vatsa-asento oli vuorovaikutuksen kannalta huonoin uintiasento.

Ensimmäisessä kuvauksessa vain yksi vauvoista (Lotta) jaksoi kannatella päätään niin, että hän pystyi katselemaan vatsa-asennossa ympärilleen ja uittavaan vanhempaan. Lotan vanhemmat laskeutuivat myös hyvin alas kasvot lähelle veden pintaa, jolloin vauvan oli helpompi kyetä katsomaan heihin. Sekä vauvan riittävän edistynyt kehitystaso että vanhemman sijoittuminen mahdollisimman alas lisäsivät siis vuorovaikutuksen määrää vatsa-asennossa.

Toisessa kuvauksessa vauvat olivat jo niin kypsyneitä, että kannattelivat päätään hyvin ja

vuorovaikutuksen määrä vatsa-asennossa kasvoi huomasti kaikissa perheissä. Tällöin vatsa-asento olikin erittäin hyvä vuorovaikutuksen, lelujen tavoittelun ja vauvan viihtymisen kannalta. Voitaneen sanoa, että siitä lähtien kuin vauvan vartalon ojentajalihakset ovat riittävän voimakkaat kannattelemaan päätä, on vatsa-asento oikein hyvä asento vauvan kanssa leikkimiseen ja juttelemiseen. Ennen sitä kehitysvaihetta sen ei mielestäni pitäisi olla pääasiallinen uittamistapa vuorovaikutuksen vaikeudesta johtuen.

Toinen erinomainen uintiasento vuorovaikutuksen kannalta oli selkäasento, 'kellunta', jossa vanhempi kannattelee vauvaa pään ja pepun alta. Vanhemman nouseminen vedestä ylemmäs lapsen yläpuolelle niin, että tämän oli helpompaa katsella äitiä tai isää silmiin, oli vuorovaikutuksellisesti hyvä asento. Äidin jäädessä Lotan kasvojen sivulle, Lotta ei viihtynyt tässä asennossa lainkaan, vaan kamposi istumaan melkein heti. Vaihe, jossa vauva ei enää tyydy kellumaan vedessä selällään näkemättä helposti ympärilleen vaikka vanhempi nousisikin hänen yläpuolelle katseltavaksi, tulee vauvalle luonnostaan usein siinä vaiheessa kun hän alkaa istua enemmän (Sääkslahti 2001, 33). Minusta selkäasento olisi hyvä alkavan uimarin asento sekä vuorovaikutuksen kannalta että siksi, että mahdollisuus siihen saattaa vauvan kehittyessä vähentyä. Tässä asennossa vauvan raajat ovat vapaat ja hänen on hyvä rentoutua ja nauttia. Monille pikku-uimareille se onkin varsin mieluisa asento.

Vauvan ollessa pystyasennossa kasvot vanhemman kanssa vastakkain vauvan ja vanhemman oli kaikkein helpointa jutella ja olla vuorovaikutuksessa pidempiäkin aikoja. Pystyasennossa vanhempi pitää vauvaa vyötäisiltä kiinni ja hyppyttää ja heijaa eri suuntiin vaihtelevalla vauhdilla ja liikelaajuudella. Näin yhdistyy kaksi vauvaa viihdyttävää asiaa: vaivaton katsekontakti vanhempaan sekä riemastuttavat liikekokemukset ja veden liikkeen aistimukset vanhemman liikutellessa häntä.

Näissä kolmessa uintiasennossa vuorovaikutus oli vauvan ja uittavan vanhemman välillä helppoa ja intensiivisempää kuin muissa asennoissa. Mainitsemisen arvoisia ovat lisäksi ne asennot, jossa vauva on kasvot pois päin vanhemmasta, joko pystyasennossa tai selällään pää uittavan vanhemman olalla leväten. Uittamisesta lepovuorossa olevalla vanhemmalla on näissä asennoissa mahdollisuus saada erittäin hyvä katsekontakti lapseen. Hänellä on

myös molemmat kädet vapaana, minkä ansiosta hän voi leikkiä vauvan kanssa helpommin ilman huolta vauvan kannattelemisesta.

Vanhemman kannatellessa vauvaa sylissään 'halausasennossa' vauvan pää vanhemman olalla ihokontakti on tiivistä ja vauvalla on varmasti sen tähden usein turvallinen ja hyvä olo. Varsinkin lasta tyydynyteltäessä se on erinomainen kontaktin muoto vauvan ja vanhemman välillä. Siinä asennossa vauva saa kuitenkin katsekontaktin toiseen vanhempaan ainoastaan jos lepovuorossa oleva vanhempi on sijoittunut uittavan vanhemman taakse, mikä puolestaan ei ole vanhempien välisen kommunikoinnin estymisen vuoksi kovin luontevaa.

5.3 Myönteinen ja empaattinen ilmapiiri

Hyvistä vuorovaikutustilanteista välittyi videolla lähes aina positiivinen ja empaattinen tunnelma. Myönteisen tunnelman viritti välillä vanhempien keskinäinen kommunikaatio, vanhempien hymyily ja jutustelu vauvalle sekä usein vain myötäelävä ja lohduttava asennoituminen vauvan hermostumiseen ja itkuun. On mahdotonta sanoa, mikä yksittäinen tekijä vuorovaikutuksessa (tai vauvan temperamentissa) sai vauvan rauhoittumaan nopeasti, tai miksi jotkut vuorovaikutustilanteet vaikuttivat ulospäin aurinkoisilta ja lämpimiltä. Kaikilla perheillä esiintyi lämpimän vuorovaikutuksen hetkiä, mutta joissakin perheissä tällaisia tilanteita oli enemmän kuin toisissa. Tulkitsin tämän niin, että näillä vanhemmilla oli empaattinen suhtautumistapa lapseensa. Heillä oli taito olla aidosti läsnä vuorovaikutuksessa niin, että viestit välittyivät vauvalle selkeinä.

6 MIKSI VUOROVAIKUTUSTILANTEET EPÄONNISTUIVAT?

Suuri osa niistä vuorovaikutustilanteista, joissa vauva otti lyhyen katsekontaktin vanhempaan, katkesi siihen, että vauvan motoriikka tai voima ei enää riittänyt pään pitämiseen vanhempaa kohti tai silmät kääntyivät kontrolloimattomasti pois katsekontaktista. Näissä tilanteissa syy kontaktin katkeamiseen oli selvästi vauvan kypsymättömyys ja kehon motoriikan vajaavaisuus siinä kehitysvaiheessa. Näitä tilanteita näkyi etenkin perheiden ensimmäisten kuvausten aikana, ei niinkään paljon enää jälkimmäisissä kuvauksissa.

6.1 Yksipuoliset ja hankalat uintiasennot

Tekstissä on aiemmin esitetty uintiasentoja, joissa vuorovaikutusta syntyi luontevasti. Näille asennoille luontaista on muun muassa se, etteivät ne vaadi vauvan motoriikalta paljon. Luontevissa uintiasennoissa vuorovaikutuksen ongelmia esiintyi vähemmän. Niillä perheillä, joilla vuorovaikutusta ei päässyt syntymään luontevasti, oli toisia enemmän vuorovaikutuksen kannalta hankalia uimisasentoja ja tyypillistä oli, että asentoja ei vaihdettu kovin usein tai käytettiin aktiivisesti vain paria asentoa.

Hankalia uimisasentoja vuorovaikutuksen kannalta olivat jo edellä mainittu vatsa-asento silloin, kun vauvan vartalon ojentajien voimat ja pään hallinta ei ollut vielä siihen riittävää ja pystyasento sekä kaikki muut asennot, joissa vauvan kasvot oli poispäin uittajasta silloin, kun toinen vanhemmista ei ollut edessä leikkimässä vauvan kanssa eli katsekontaktia ei syntynyt lainkaan.

Tiinan äiti oli hyvin rauhallinen vauvaa uittaessaan. Hän piti vauvaa paljon sylissä rintaa vasten ja heijaili tätä myös ajoittain pystyasennossa. Hän haki katsekontaktia useinkin, mutta vauvan asento ei usein luonut mahdollisuutta siihen yrityksestä huolimatta. Hän ei vaihtanut vauvan uintiasentoa kovin usein eikä käyttänyt edellä mainittuja vuorovaikutuksellisesti hyviä asentoja juuri lainkaan. Hankalien asentojen lisäksi hän jutteli vauvalle melko vähän. Tiinan ja äidin väliset vuorovaikutustilanteet syntyivät siis melko sattumanvaraisesti, mutta syntyessään olivat kuitenkin intensiivisiä ja positiivisia.

6.2 Vauhdikas tyyli

Oli hienoa huomata, että jokainen vanhemmista tuntui aidosti viihtyvän vauvauinnissa ja halusi antaa vauvalleen mukavia hetkiä vedessä. Vanhemmat aktivoivat vauvojaan uittamalla heitä mitä moninaisemmin tavoin. Toiset vanhemmat olivat vauvan uittamisessa vauhdikkaampia, toiset rauhallisempia. Uittamisen vauhdikkuus sinänsä ei ole huono asia, jos vauva pitää vauhdikkaista hyppytyksistä ja heijauksista. Mitä isommaksi lapsi tulee sitä luultavammin hän niistä pitääkin (Sääkslahti 2001.) Pieni vauva kuitenkin kokee vauhdikkaat liikkeet helposti liian hurjina ja pelästyy.

Tiinan isä oli vauvan kanssa melko ronski ja vauhdikas. Vauhdikkaiden liikkeiden sarja oli myös taukoamaton, eikä vauvalle jäänyt välillä rauhoittumisaikaa lainkaan. Tämä aiheutti vauvalle selvästi epämukavan olon, mikä näkyi epäröivinä ja ajoittain pelokkainakin ilmeinä vauvan kasvoilla. Kun ilmeet näkyivät jo hyvin selvästi ja vauva oli purskahtaa itkuun, huomasin isäkin, että vauva ei pitänyt liikkeistä ja otti tämän lähelleen lohduttaakseen.

Sama tapahtumasarja toistui myöhemmin uudestaan, mistä saatoinkin päätellä vauhdikkuuden olevan isälle tyyppillistä. Hän ei muista aina jarrutella vauvan kanssa leikkiessään. Sama isä sanoi haastattelussa olevansa usein 'suuna päänä' tutustumassa ihmisiin, joten kenties hän on luonteeltaan muutenkin menevä ja energinen. Tapaus osoittaa, ettei vauvauinnissa, kuten ei muutenkaan, aikuisen ehdoilla ja aloitteesta jatkuvasti toimiminen välttämättä ole lapselle paras tapa, vaikka vanhemmat toiminnallaan tarkoittavatkin pelkkää hyvää.

6.3 Tarkkailun puute

Hyvien vuorovaikutustilanteiden kohdalla painotettiin vauvan tarkkailemista ja vanhemman oman toiminnan tahdistamista havaintojensa mukaan hyvän vuorovaikutuksen synnyttämiseksi.

Tutkimuksen ainoan perheen kuopuksen, Jaakon, kohdalla tapahtui mielenkiintoinen tilanne. Jaakon äiti rauhoitteli itkevää poikaa pitäen tätä olkaansa vasten ja samalla keinutteli tätä ylös alas tehden pehmeitä hypähtelyjä vedessä. Hän ei kuitenkaan

huomannut heijatessaan, että joka kerta kun hän meni alaspäin vauvan leuka ja suu menivät hieman veden alle. Tämä ei tietenkään rauhoittanut vauvaa, vaan hän alkoi itkeä entistä lohduttomammin. Äiti ei edelleenkään huomannut vievänsä vauvaa veden alle vaan jatkoi hypähtelyä ja hyssyttelyä. Tätä jatkui noin kymmenen sekuntia, kunnes isä huomasi tulla väliin ja kertoa äidille, että vauvan suu menee veden alle. Tämän jälkeen äiti hieman kohosi ylemmäs, mutta jatkoi hyssyttämistä ja vauvan leuka meni edelleen veden alle, kunnes isä toistamiseen puuttui tilanteeseen ja kehotti äitiä nostamaan vauvan ylemmäs.

Tämä ei mielestäni kerro äidin välinpitämättömyydestä, vaikka kuulostaakin hurjalta tilanteelta. Äiti vain ei yksinkertaisesti etsinyt syitä itkulle ja ratkaisua ongelmalle vauvan viestiä kuunnellen vaan teki rutiininomaista rauhoitteluliikettä, minkä tiesi kokemuksesta laukaisevan tilanteen. Oleellinen virhe tilanteessa oli vuorovaikutuksen puute vauvan ja äidin välillä. Vauva yritti yhä kiihkeämmin itkemällä kertoa tilanteen epämukavuudesta, mutta äiti ei tulkinut tätä viestiä oikein tai oikeastaan jätti sen tulkitsematta kokonaan ja luotti kokemukseensa. Hän ihmetteli kenties, mikä ihme saa vauvan niin kovasti pois tolaltaan, mutta jatkoi samoilla keinoin rauhoittelua.

Esitän nyt rohkean kysymyksen: voiko olla niin, että kokemuksen tuoma rutiini, joka vauvan hoidossa näillä vanhemmilla varmasti jo kolmannen lapsen kohdalla on, tekee myös vuorovaikutuksen vauvan kanssa rutiininomaiseksi? Haastattelun aikana havainnoin vanhempien käyttäytymisessä Jaakkoa kohtaan tietynlaista positiivista levollisuutta ja arkisuutta, mitä esikoisistaan innostuneiden vanhempien kohdalla ei esiintynyt lainkaan. Uinnin aikana nämä vanhemmat seurasivat vauvan edesottamuksia hieman vähemmän kuin muut vanhemmat. Varsinkin äiti katseli paljon ympäristön tapahtumia. Nämä seikat tukevat ajatusta kuopuksen vähemmästä tarkkailusta, rutiininomaisesta toiminnasta, mikä kenties osoittaa myös vanhempien pienempää huolta vauvan hyvinvoinnista. On tietysti ymmärrettävää, että upouusi äiti ja isä tuskin uskaltaa luottaa taitoihinsa vauvan kanssa samalla tavalla kuin kolmen lapsen konkariäiti tai –isä ja seuraavat luonnollisesti vauvansa reaktioita jo siksi paljon tiiviimmin. Tutkimatta kyseisen perheen toimintatapoja tarkemmin en voi varmasti tietää, onko syynä juuri rutiini vai ehkä vanhempien tapa toimia näin – myös muiden lastensa kanssa.

Toisessa uintitilanteessa äiti oli sukelluttamassa Jaakkoa. Isä kaatoi leluämpäristä vettä

vauvan niskaa pitkin eteen kasvoille sukellusrefleksin laukaisemiseksi, jolloin äidin kuului sukelluttajana vetää vauva veden alle pieneen sukellukseen. Normaalisti sukellusrefleksin aktivoituttua vauva sulkee suunsa, painaa silmät kiinni ja pidättää henkeään, mutta tässä tapauksessa aktivoiva vesivirta ilmeisesti tuli liian hitaasti eikä sukellusrefleksi oikein aktivoitunut. Sen sijaan vauva säikähti kasvoille valunutta vettä, avasi suunsa ja oli itkuun purskahtamaisillaan juuri kun äidin piti viedä hänet veden alle. Äiti kuitenkin kuuliaisena veti Jaakon veden alle – luultavasti huomaamatta hänen ilmettään – ja pinnalle tultuaan Jaakko yski tietenkin kovasti ja sitten itki säikähdystään ja sitä, että vettä oli mennyt henkeen.

Tällaista ikävää tilannetta ei syntyisi, jos jokainen vauvainti ohjaaja kertoisi vanhemmille, mistä ilmeistä vauvan kasvoilla voi havainnoida sukellusrefleksin aktivoitumisen. Sen lisäksi vanhemmille tulisi korostaa vauvan ilmeiden ja eleiden tarkkailun tärkeyttä sukellutuksen lisäksi ihan jokaisena hetkenä vauvauinnissa. Jotta vanhemmat voisivat ymmärtää vauvaansa ja mukaila tämän tunteita, heidän täytyy ensin oppia näkemään tunteet vauvan vielä rajoittuneista keinoista viestiä.

6.4 Häiriötekijät

Yhtenä syynä vuorovaikutuksen vähenemiseen ja katsekontaktin katkeamiseen kesken kaiken oli mielenkiintoiset virikkeet, joita uima-altaassa riitti. Toiset perheet ja värikkäät vesilelut veivät ajoittain mielenkiintoisuudessaan voiton jopa vanhemman kanssa kommunikoinnista. Etenkin toisten kuvausten aikaan, jolloin vauvat olivat jo kuusikuukautisina selvästi siinä kehitysvaiheessa, että he alkoivat yhä aktiivisemmin tutkia ympäristöään, vuorovaikutus katkesi hetkellisesti yhä useammin johonkin ulkopuoliseen häiriötekijään.

Vanhempien suhtautumisesta uuteen huomion kohteeseen eli heidän aktiivisuudestaan tартtua lapsen omiin mielenkiinnon kohteisiin riippui se, muodostuiko tämä häiriötekijä 'positiiviseksi kolmanneksi pyöräksi', johon voitiin yhdessä suuntautua, vai oliko se vuorovaikutusta häiritsevä ja siten sitä vähentävä tekijä.

6.5 Perustarpeiden tyydyttämättömyys

Kuten aina vauvojen kanssa toimittaessa, vauvan perustarpeiden ollessa tyydyttyneitä hän on hyväntuulinen ja hänen kanssaan on silloin helpompi saada aikaan positiivista vuorovaikutusta. Uinnissa tärkeitä perustarpeita ovat hyvä vireystila sekä riittävän lämmin ja kylläinen olo. Jos vauvalla on kylmä tai hän on väsynyt tai nälkäinen, uinti ei usein onnistu ja vuorovaikutusta leimaa vauvan tyytymättömyys. Silloin ei auta mikään muu kuin uinnin lopettaminen ja vauvan tarpeiden tyydyttäminen. Vauvauinti vie pieniltä ihmisen aluilta uskomattoman paljon voimia ja vauvat ovat usein uinnin loppupuolella ja sen päätyttyä hyvin nälkäisiä ja väsyneitä.

Kahdella uintikerralla uimari-vauva alkoi uinnin lopussa väsähtää. Tämä näkyi vauvan yleisen mielialan muuttumisena itkuisemmaksi ja välinpitämättömämmäksi vanhempien kontaktin ottamiseen. Lelujen tutkiminen ja tasapainoilupatjan kanssa leikkiminen, jotka aluksi olivat innostaneet näitä lapsia, ei yllättäen enää kiinnostanutkaan, vaan vauvat alkoivat vain itkeä tai nojailia vanhempaa vasten passiivisena. Nämä signaalit vanhemmat tulkitsivatkin pian väsymykseksi ja nousivat altaasta muutamaa minuuttia ennen määräaikaa valmistamaan lasta unille.

7 POHDINTA

Oleellista tutkimukseni kannalta oli se, tuleeko vauvauinnissa sellaisia luonnollisia tilanteita, joissa vuorovaikutusta pääsee erityisen hyvin muodostumaan ja millaisia nuo tilanteet ovat? Onko asioita, jotka heikentävät perheen sisäistä vuorovaikutusta vauvauinnin aikana ja joihin ohjaaja voi omalla toiminnallaan vaikuttaa? Voiko ohjaaja vaikuttaa näihin tilanteisiin vanhempia opastamalla, esimerkiksi suosimalla tiettyjä uittamistapoja tai ohjaamalla vanhempia vuorovaikutukseen vauvan kanssa?

Tutkimuksen tulokset saattavat kuvata vuorovaikutustilanteisiin vaikuttaneita tekijöitä kenties lukijan mielestä hyvin yleisluontoisesti, mutta onkin muistettava, että tutkimuksen luonne on kartoittava ja tarkoituksena oli löytää tekijöitä, jotka vaikuttavat vauvan ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen vauvauinnissa, ei niinkään vielä niiden syvällinen selittäminen. Tavoitteena oli myös tuottaa käytännönläheistä tietoa, jota vauvauinnin ohjaajat voisivat soveltaa ohjatessaan perheitä.

Vuorovaikutukseen johtaneista tekijöistä tärkeimmäksi muodostui vanhempien kyky tarkkailla vauvan toimintaa ja sopeuttaa omansa siihen. Tällainen vauvan lähtökohdista toimiminen johti useimmiten positiiviseen vuorovaikutukseen vauvan ja vanhempien välillä.

Toinen oleellinen seikka vuorovaikutuksen syntymisen, keston ja laadun kannalta tuntui olevan vauvan uintiasennot. Eri uintiasentojen sopivuus tai sopimattomuus on riippuvainen vauvan iästä ja havaintomotorisesta kehitysvaiheesta. Pystyasento on katsekontaktia ajatellen hyvä asento vauvan iästä riippumatta. Sen lisäksi selkäuintiasento ja myöhemmin vatsauuintiasento johtivat tutkimuksessa intensiivisiin vuorovaikutustilanteisiin vauvan ja vanhempien välillä. Halausasentoa käytettiin paljon vauvan lohduttamiseen ja kun vauvaa tutustutettiin johonkin uuteen, joihin se onkin erinomainen tiiviin kontaktin asento, mutta varsinaisena uintiasentona se ei ole kovin hyvä. Hyvä perheen sisäinen ilmapiiri tuokion aikana vahvisti vuorovaikutuksen kestoja ja intensiteettiä.

Vanhempien 'selkeät vuorovaikutustaidot' eivät olleet varsinaisesti tarkkailun kohteena, vaikka niillä on suurikin merkitys vuorovaikutuksen kannalta. Niiden selvittämiseen voisi käyttää vaikka kokonaisen tutkimuksen, tai useampiakin, sillä niin monenlaisia tapoja ja viestimisen vivahteita tutkittavilla oli. Se, että tarkkailin vanhempien vuorovaikutuksessa vain heidän ilmeitä ja eleitä enkä lainkaan puheen sisältöä, ei mielestäni heikentänyt tai vääristänyt tuloksia.

Vuorovaikutustilanteiden laatua heikensi se, että vanhemmat eivät tarkkailleet lapsensa haluja ja toimintaa tai että he eivät tahdistaneet omaa toimintaansa havaitsemiinsa vauvan haluihin. Ajoittain vuorovaikutustilanteita häiritsi myös sisäiset ja ulkopuoliset häiriötekijät. Sisäisiä tekijöitä olivat vauvan nälkä tai paleleminen ja ulkoisia muut kiinnostuksen kohteet uima-altaassa, jotka mielenkiintoisuudessaan veivät voiton vanhemmista.

Osa vuorovaikutustilanteista oli lähes ilmiselviä ja niistä oli helppo vetää johtopäätöksiä. Uintiasentojen merkitys vuorovaikutuksen syntymisen kannalta ilmentyi lähes joka tilanteessa saman kaltaisena. Jos asento oli sellainen, että katsekontaktia oli vaikea tai lähes mahdoton saada, näkyi se välittömästi videolla vuorovaikutuksen puutteena. Oli tietysti asentoja, kuten selkäuintiasento, jossa vauvan pää lepää vanhemman olalla, jossa kontakti saattoi tiiviin ihokosketuksen ja juttelun välityksellä olla intensiivistäkin vaikka katsekontaktia uittajaan ei syntynyt. Tällöin vuorovaikutuksen esiintymisen ratkaisi se, viestittikö vauva eleillään tai äänellään jotakin vai ei. Vuorovaikutuksen kannalta hyvät uintiasennot erotti myös helposti.

Useiden vuorovaikutustilanteiden kohdalla jouduin todella pohtimaan, mitkä seikat johtivat tilanteen syntymiseen eniten ja olivatko ne sattumaa vai todellisia merkityksellisiä vaikuttajia. Esimerkiksi kun vauvan ilme kääntyi yhtäkkiä itkuseksi äidin hyppyyttäessä häntä iloisesti ja heidän katsoessaan toisiaan silmiin, mietin ensin, onko synnä vauvan itkuun se, että hän ei ollut valmistautunut liikkeeseen ja pelästyi ilmaan nostoa vai, että hän reagoi kasvoilleen tulleeseen vesiroiskeeseen vai, oliko hän väsynyt ja halusi äidin jo syöttävän häntä leikkimisen sijaan. Videoita katsoessani aloin kuitenkin löytää samankaltaisuuksia saman vauvan eri tilanteista, joita vertailemalla saatoinkin päätellä syitä

hänen reaktioilleen. Se, että olin tutustunut perheisiin haastatteluissa auttoi selvästi joissakin tilanteissa ymmärtämään paremmin vauvan tai vanhempien reaktioita. Oli kuitenkin tilanteita, joista en pystynyt selvittämään todellista vaikuttajaa tapahtuneelle. Näistä vuorovaikutustilanteista jouduin luopumaan analyysiä tehdessäni.

Tutkimusasetelmaan tuli sattumalta mielenkiintoinen 3 esikoista – 1 kuopus asetelma. Halusin vertailla kuopuksen ja esikoisten vuorovaikutussuhdetta vanhempiinsa. Oletin, että eroa voi olla vanhempien asennoitumisessa – esikoisestaan innostuneet ovat kenties aktiivisempia – tai kuopuksen vanhempien kokemuksen tuomassa rutiinissa, joka voi näkyä vuorovaikutuksen taitavuutena, rentoutena tai muuna poikkeavana piirteenä verrattuna esikoisten vanhempiin. Kuopus oli kuitenkin myös iältään tutkimukseni nuorin vauva ja motoriselta kehitykseltään jonkin verran varhaisemmassa vaiheessa kuin muut, mikä lopulta hankaloitti vertailujen tekemistä. Opin myös tuntemaan perheitä niin vähän, että vuorovaikutustilanteiden syy-seuraus suhteet jäivät liian pinnallisiksi, jotta olisin voinut tehdä niin tarkkoja vertailuja perheiden välillä.

Johtopäätöksiä tehdessäni toivoin, että olisin voinut haastatella vanhempia videoiden katsomisen jälkeen. Jotkin seikat videolla olisivat kaivanneet vielä lisäselvitystä, mutta koska kuvauksista oli jo niin kauan ja olin jo lähettänyt kiitosvideot perheille, en halunnut häiritä heitä enää uudella haastattelulla. Huomasin, että olisi kenties ollut viisasta tehdä haastattelu sekä ennen kuvauksia että niiden jälkeen. Olisin halunnut kysyä lisää heidän vuorovaikutuksestaan vauvan kanssa, siitä millä tavoin vauva kotiooloissa reagoi kontaktissa ja minkälaiseksi he kokevat vuorovaikutuksen vauvan kanssa.

Olisi myös ollut hyödyllistä voida verrata paremmin Ulrika Faerchin tutkimustuloksia omiini, sillä monet asiat ilmenivät samalla tavalla omassa tutkimuksessani ja tein samansuuntaisia johtopäätöksiä kuin hän vuorovaikutusta edistävästä tekijöistä vauvauinnissa. Hän esitteli tutkimustaan samassa Vauvauinti seminaarissa, jossa tapasin myös Zylberbergin, mutta en ehtinyt hänen puheilleen viikonlopun aikana. En päässyt käsiksi hänen tutkimustuloksiinsa seminaarijulkaisua syvemmälle myöhemminkään. Vaikka yritin tavoittaa Faerchia sähköpostitse, hän ei ottanut yhteyttä minuun. Häneltä olisin voinut saada suoraan oman tutkimukseni kannalta hyödyllistä tutkimustietoa ja juuri

siksi yhteyden puuttuminen jäi vaivaamaan minua.

Tässä tutkimuksessa kartoitettiin vuorovaikutustilanteisiin johtaneita tekijöitä ja määriteltiin niitä seuranneen vuorovaikutuksen laatua karkeasti kahteen luokkaan, hyviin ja epäonnistuneisiin tilanteisiin. Olisi mielenkiintoista seurata pidemmällä aikavälillä yhden perheen kehittymistä vuorovaikutustaidoissaan ja -tavoissaan vauvan kehittyessä ja oppiessa lisää kommunikointikeinoja.

Vauvan uimataitojen kehittyessä myös vuorovaikutus saa luonnollisesti uudenlaisia muotoja. Vedessä vauva kohtaa monenlaisia haasteita veden alle menemisen, pinnalla pysymisen ja vesielementissä liikkumisen erilaisuuden takia. Näiden haasteiden edessä ja vauvan kohdatessa uudenlaisia tilanteita vanhempien ja vauvan vuorovaikutuksella on hyvät mahdollisuudet kehittyä.

Vuorovaikutustilanteita vauvaiinnissa pitäisi tutkia lisää. On tärkeää, että vauvauintiohjaajat osaavat tukea perheitä positiiviseen perheen sisäiseen vuorovaikutukseen. Vanhemmat ovat uuden vauvan tullessa elämäntilanteessa, jossa monet aikaisemmin itsestään selvät asiat on punnittava uudelleen. Vanhemmat saattavat kaivata tukea vauvan kanssa toimimiselleen, kun uusi rooli vanhempana hämmentää. Ohjaajat ovat tekemisissä perheen kanssa viikoittain ja ovat jo valmiiksi sellaisessa roolissa, jossa vanhemmat kuuntelevat heitä. Tiedon välittäminen tämän asetelman pohjalta olisi varsin helppoa.

Kiinnittäisin ohjaajana itse erityistä huomioita vanhempien informoimiseen siitä, miten lapsen tunteita voi lukea hänen ilmeistään ja eleistään erilaisissa tilanteissa uinnin aikana. Sukelluttaminen on monista vanhemmista aluksi hieman pelottavaa, mutta jos he osaisivat 'vauvanlukutaitonsa' karttuessa tulkita vauvan valmiuden veden alle menemiseen tämän kasvoilta, pelko varmasti laimenisi pian. Kerroin lyhyesti yhdelle tutkimukseen osallistuneista perheistä sukellusrefleksin laukeamisen merkeistä vauvan kasvoilla ja he kiittelivät minua kovasti ja vakuuttivat innostuneina yrittävänsä seuraavalla kerralla sukelluttaa vauvaansa ihan uudella rohkeudella. Aiemmin he eivät olleet uskaltaneet ryhtyä siihen itse, vaan olivat aina pyytäneet ohjaajan sukelluttamaan.

Kun vanhemmat oppivat seuraamaan vauvan ilmeitä ja tulkitsemaan tämän viestejä oikein,

se tuo vuorovaikutukseen ei vain vauvauinnissa vaan kaikessa kanssakäymisessä uutta iloa. Silloin vauva saa aktiivisen roolin kommunikoinnissa ja uskon, että hän kokee tulevansa huomioduksi ja kuulluksi, mikä puolestaan tukee eheän minäkuvan kehitystä. Vanhemmat saavat toisenlaisen näkökulman ymmärtää vauvan viestejä kasvun varhaisessa vaiheessa, jossa tämä ei vielä osaa puheella niitä ilmaista, mikä mahdollisesti tuo myös lisää kärsivällisyyttä, ymmärrystä ja herkkyyttä lapsen tarpeille. Vanhemmat voivat kokea suuria onnistumisen tunteita pystyessään säätelemään vauvan toimintaa ja reaktioita tahdistamalla omaa toimintaansa vauvan tarpeiden mukaan. Vauvauintiohjaajan rooli voi siis parhaimmillaan muodostua hyvinkin merkittäväksi perheen kommunikaatitavoissa, jos hän korostaa vanhempien tärkeää roolia vuorovaikutuksen mahdollistajana ja edistäjänä.

Vesiympäristö on perheelle mitä parhain paikka paneutua vuorovaikutukseen vauvan kanssa, koska kontakti vauvan ja vanhempien välillä on jo valmiiksi hyvin tiivistä. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan jo antaa viitteitä siitä, millaiset asiat edesauttavat ja häiritsevät hyvää kontaktia vauvauinnissa, mutta jatkotutkimus esimerkiksi vauvan tarkkailemisen opettamisesta toimintatutkimuksena toisi varmasti lisää arvokasta tietoa siitä, miten vanhempia kannattaa ohjata.

Jotta ohjaajat voisivat tukea vanhempien vuorovaikutusta vauvan kanssa, täytyy heidän ymmärtää siihen vaikuttavia erityisesti vauvauinnissa vallitsevia tekijöitä. Toivon tutkimukseni tulosten avulla voitavan paremmin ymmärtää vesiympäristön tarjoamaa intensiivisen vuorovaikutuksen mahdollisuutta ja tiedostaa vauvan ja vanhempien vuorovaikutuksen tukemisen keinoja vauvauinnissa. Uskon, että tuloksista on käytännön hyötyä vauvauinnin ohjaajille.

LÄHTEET

- Aarnos, E. 2001. Kouluun lapsia tutkimaan: havainnointi, haastattelu ja dokumentit.
Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin
I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle.
Jyväskylä: PS-kustannus.
- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. 3. painos. Jyväskylä:
Gummerus.
- Berndt, T.J. 1997. Child Development. Second edition. Purdue:
Brown & Benchmark.
- Berne, E. 1974. Games people play: the psychology of human relationships.
Harmondsworth: Penguin books.
- Blumer, H. 1998. Symbolic interactionism perspective and method. Berkeley, CA:
University of California Press.
- Bowlby, J. 1982. Attachment and loss. Vol.1: Attachment.
Harmondsworth: Penguin books.
- Cohen, D., Stern, V. & Balaban, N. 1997. Observing and recording the behavior of
young children. 4. painos. New York: Teachers College Press.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. painos.
Jyväskylä: Gummerus.

- Faerch, U. 2002. Interaction between parent and infant in baby swim. 20 vuotta suomalaista vauvauintia, Kansainvälinen juhlakonferenssi, Helsinki. International Festival Seminar, Nordic Baby-swim Seminar, 18.-20.1.2002. Helsinki.
- Flick, U. 2002. An Introduction to qualitative research. 2. painos. London: Sage.
- Grönfors, M. 1985. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. 2.painos. Juva: WSOY.
- Grönfors, M. 2001. Havaintojen teko aineiston keräyksen menetelmänä. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1982. Teemahaastattelu. 2. painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Kantero, R-L., Seppänen, M., Vähäkainu A. & Österlund, K. 1991. Lapsen terveys ja sairaus. 6. painos. Porvoo: WSOY.
- Koppinen, M-L., Lyytinen, P., Rasku-Puttonen, H. 1989. Lapsen kieli ja vuorovaikutustaidot. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Lindlof, T.R. & Taylor, B.C. 2002. Qualitative communication research methods. 2.painos. London: Sage.
- Lyytinen, P. & Lyytinen, H. (toim.) 1996. Lapsi ja tutkimus. Jyväskylä: Atena.
- Maccoby, E. E. 1980. Social development: Psychological growth and the parent-child relationship. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Mason, J. 2002. Qualitative researching. 2. painos. London: Sage.

- Mäkelä, K. (toim.) 1992. Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta.
Helsinki: Gaudeamus.
- Niiranen, P. 1999. Lasten vuorovaikutuksen havainnointi päiväkodissa. Teoksessa
I. Ruoppila, E. Hujala, K. Karila, J. Kinos, P. Niiranen & M. Ojala
(toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä:
Gummerus.
- Pellegrini, A.D. 1996. Observing children in their natural worlds: a methodological
primer. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- Piaget, J. 1977. Lapsen psykologia. Suomentaja M. Rutanen.
Jyväskylä: Gummerus.
- Piaget, J. 1988. Lapsi maailmansa rakentajana. Suomentaja S. Palmgren. Juva:
WSOY.
- Ruoppila, I., Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P. & Ojala, M. (toim.) 1999.
Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena.
- Silvén, M., Lahti, A-L, Laine, P., McLaughlin, J., Vienola, M. & Toikka, H. 1996.
Varhaisesta vuorovaikutuksesta kielen hallintaan ja kiintymykseen.
Teoksessa Lapsi ja tutkimus. Jyväskylä: Atena Kustannus.
- Sinkkonen, J. 2001. Lapsen puolesta. Helsinki: WSOY.
- Stern, D.N. 1982. Ensimmäinen ihmissuhde. Suomentaja Kati Appelqvist.
Jyväskylä: Gummerus.
- Stern, D.N. 1985. The interpersonal world of the infant: a view from
psychoanalysis and developmental psychology.
New York: Basic Books.

- Stern, D.N. 1997. Maailma lapsen silmin - mitä lapsi näkee, kokee ja tuntee. 2. Painos. Suomentaja E-L. Jaakkola. Porvoo: WSOY.
- Suomen uima- ja hengenpelastusliitto. 2003. Internetsivut 12.8.2003 www.suh.fi/toiminta/vauva-ja_perheuinti/.
- Sääkslahti, A. & Numminen, P. 1997. Yks kaks ja sukellus: vauvauinnin teoriaa ja käytäntöä. Helsinki: Lk-kirjat.
- Sääkslahti, A. 2001. Vauva- ja perheuinnin ohjaajakurssi. Jyväskylän yliopisto, Liikuntatieteellinen tiedekunta.
- Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.-2. painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Vasta, R. 1979. Studying children: an introduction to research methods. San Francisco: Library of Congress Cataloging in Publication Data.
- Weber, M. 1964. The theory of social and economic organization. Toimittanut T. Parsons. New York: Free Press.
- Winnicott, D.W. 1981. Lapsi, perhe ja ympäristö. Suomentaja I. Hollo. Espoo: Weilin+Göös.
- Zylberberg, D. 2002. Swimming place, an inter-active space. Henkilökohtainen tiedonanto ja puhe kirjallisena. 20 vuotta suomalaista vauvauintia Kansainvälinen juhlakonferenssi, Helsinki. International Festival Seminar, Nordic Baby-swim Seminar, 18.-20.1.2002. Helsinki.

LIITTEET

LIITE 1

VAUVAUINTITUTKIMUS/ Heidi Rautajoki
Teemahaastattelurunko

Haastattelu pvm: _____
Perhe: _____

VAUVAUINNI – PERHE

1. MIKSI PÄÄTITTE LÄHTEÄ VAUVAN KANSSA VAUVAUINNIIN?
  - Kenen ajatus/päätös?
  - Mistä ja mitä tiesitte ennen uintia?
  - Mitä uinnissa käyminen merkitsee teille/joudutteko luopumaan jostakin sen vuoksi?
2. MITÄ AJATTELETTE VAUVAUINNIN ANTAVAN TEILLE JA VAUVALLE?
  - Mistä olette kuullut/lukenut vauvauinnista/ uintikokemuksista?
  - Miltä on tuntunut tähän mennessä? Oletteko oppineet jotain/päässeet sisälle ryhmään?
  - Oletteko suunnitelleet mitä vauvauintivaiheen jälkeen?

VANHEMMAT – UINTIKOKEMUKSET

3. MINKÄLAISIA UINTIKOKEMUKSIA VANHEMMILLA ON?
  - Pidätkö vedestä vai pelkäätkö vettä/ veden alle menemistä?
  - Koska opit uimaan? Keskustelua vanhempien vesisuhteesta.
  - Miltä tuntuu uittaa omaa vauvaa?

VAUVA PERSONANA

4. MINKÄLAINEN PERSONA TEIDÄN VAUVANNE ON?
  - Onko aktiivinen – rauhallinen, aina iloinen – vaativa, hidas – nopea, kärsivällinen – kimmastuu helposti ym.
  - Miten suhtautuu muihin ihmisiin? Kiinnostunut – ei välitä, avoin – tarkkaileva – vetäytyvä.
  - Miten suhtautuu uusiin tilanteisiin?

VAUVA – PERHE / SOSIAALINEN YMPÄRISTÖ

5. ONKO TEILLÄ 'KASVATUSPERIAATTEITA'?
  - Vuorovaikutus, prioriteetit, arvot..?
  - Onko ne muuttuneet lapsen kasvun myötä? Lapsen temperamentin vaikutus?
6. VAUVA ↔ SOSIAALINEN YMPÄRISTÖ
  - Minkälainen päiväohjelma teillä on?
  - Sisarukset, isovanhemmat tms.?
  - Käykö vieraita, tapaako paljon vieraita ihmisiä, sukulaiset ym.
  - Onko äidillä/ isällä harrastuksia? Töitä?

LIITE 2

VAUVAUINTITUTKIMUS/ Heidi Rautajoki
Perheen Perustietolomake

Haastattelu pvm: _____

(Tiedot käsitellään luottamuksellisesti ja vain tätä tutkimusta varten.)

Vanhemmat Vauva	Nimi		Synt.aika
	Puh. koti/työ		Ammatti
	Nimi		Synt.aika
	Puh. koti/työ		Ammatti
	Vauvan nimi		Synt.aika
	Osoite		
	Postinumero	Postitoimipaikka	
Muut perheen- jäsenet	Vauvan sisarukset		Synt.aika
	Muut taloudessa asuvat		Synt.aika
Vauvan terveys	Raskaus/Synnytys (ongelmat, erityistä mainittavaa)		
			Apgar pisteet
	Sairastetut taudit/flunssat		Ajankohta/ikä
	Todettu vamma/sairaus		
Vauvan persoonal- lisuus	Vanhempien kommentteja (uni, seurallisuus, temperamentti ym.)		